

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNE VE
TÜRKİYE'YE SİĞINAN SURİYELİ
SİĞINMACILARA SUNULAN PSİKOLOJİK
DESTEK HİZMETLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI: YUNANİSTAN VE
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

METİN OLATAŞ

2501160053

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ARZU KIHTİR

İSTANBUL, 2019

TEZ ONAY SAYFASI

	T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI	
---	--	---

ÖĞRENCİNİN;

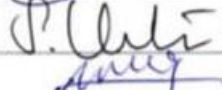
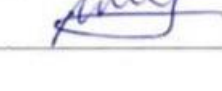
Adı ve Soyadı : METİN OLATAŞ Numarası : 2501160053

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : AVRUPA BİRLİĞİ Danışmanı : PROF.DR ARZU KİHTİR

Tez Savunma Tarihi : 26.07.2019 Saati : 13:00

Tez Başlığı : "AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNE VE TÜRKİYE'YE SİĞINAN SURİYELİ
SİĞINMACILARA SUNULAN PSİKOLOJİK DESTEK HİZMETLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI: YUNANİSTAN VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / **GYÇOKLUĞU**LA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR. ARZU KİHTİR		Kabul
2-DOÇ.DR. SEMA ULUTÜRK AKMAN		Kabul
3- DOÇ.DR. BARIŞ DOSTER		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR FİLİZ OTAY DEMİR		
2-DOÇ.DR. ESRA ARCAN		

ÖZ

Avrupa Birliği Ülkelerine Ve Türkiye'ye Sığınan Suriyeli Sığınmacılara Sunulan Psikolojik Destek Hizmetlerinin Karşılaştırılması: Yunanistan Ve Türkiye Örneği

METİN OLATAŞ

Arap Baharı'nın etkisiyle Mart 2011'de Suriye'de Esad yönetimine karşı demokrasi yanlısı hareketler başlamıştır. Yaşanan olaylar zamanla Suriye İç Savaşı haline dönmüştür. Yaşanan iç savaş da zamanla yerel olmaktan çıkıp uluslararası bir olay halini almıştır. Yıllar içerisinde Suriye nüfusunun %21'inden fazlası yaşadığı yerleri terk etmek durumunda kalmıştır (Stratejik Ortak, 2018). Başka ülkelere sığınmak isteyen Suriyeli sığınmacılar gittikleri yerlerdeki yerleşikleri de çeşitli şekillerde etkilemişlerdir. Hem savaştan kaçmanın hem de yeni bir yere yerleşmenin zorluklarından dolayı bu kişilerin biyolojik ve ekonomik ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ihtiyaçlarının da olduğu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda da ev sahibi ülkeler gelen Suriyeli sığınmacılara yönelik hem uluslararası anlaşmalar kapsamında hem de kendi inisiyatiflerini kullanarak çeşitli hizmet modelleri geliştirmişlerdir.

AB, Suriyeli sığınmacılara Yunanistan içerisinde çeşitli hizmetlerin sağlanması amacıyla Nisan 2018'e kadar 605.3 milyon Avro tutarında mali destek sağlamıştır ve bu sayede Yunanistan'da 50 bin civarında Suriyeli sığınmacının giderleri karşılanmıştır (European Commission, 2018). Türkiye'de ise savaştan kaçıp gelen 3.5 milyondan fazla Suriyeli yaşamaktadır. AB, yalnızca Suriyeliler için kullanılmak üzere Türkiye'ye 3 milyar Avro göndereceğine söz vermiş ama tamamını henüz yollamamıştır. Türkiye ise sadece kendi başına Suriyeli sığınmacılara toplamda 35 milyar Dolar harcamıştır (Mülteciler Derneği, 2019).

Bu tez çalışmasında Türkiye ve AB'ye geçiş için en çok kullanılan ülke olan Yunanistan'daki Suriyelilere yönelik gerçekleştirilen psikolojik destek hizmetleri incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Suriye, Sığınmacı, Psikolojik destek.

ABSTRACT

Comparison of the Psychological Support Services to Syrian Refugees in European Union Countries and Turkey: Greece and Turkey Cases

METİN OLATAŞ

Under the influence of the Arab Spring, pro-democracy movements began in Syria in March 2011 against the Assad administration. Over time, the events turned into a Syrian Civil War. Over time, the civil war became an international event. Over the years, more than 21% of the Syrian population has had to leave their places. Syrian asylum seekers have influenced the residents in various ways. Due to both the difficulties of fleeing war and settling in a new place, these people have biological and economic needs as well as psychological needs. In this context, host countries have developed various service models for incoming Syrian asylum seekers.

The EU provided financial support of € 605.3 million by April 2018 to provide Syrians with various services within Greece, thus covering the expenses of around 50 thousand Syrian refugees. More than 3.5 million Syrians are living in Turkey. The EU promised to send € 3 billion to Turkey in order to be used for only Syrians. However, that fund has not been arrived totally yet. But, Turkey itself has spent more than \$ 35 billion for Syrian refugees.

In this thesis, it is aimed to examine the psychological support services provided to Syrians. In this context, Turkey, in which the most Syrians hosted, and Greece, the most widely used country for EU accession, were examined.

Keywords: Turkey, Greece, Syria, Refugee, Psychological support.

ÖNSÖZ

İnsanoğlu var olduğu ilk dönemlerden itibaren çeşitli sebeplerle yaşadığı yerleri terk etmek durumunda kalmıştır. Her seferinde farklı zorunluluklardan kaynaklanan bu hareketlilikler sonucunda yeni gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bazen kıtlık, kuraklık ya da seller gibi doğal afetler insanları bir yerden başka yerlere gitmeye zorlarken; bazen de savaş ve çatışma gibi toplumsal olaylar insanları bir yerden başka bir yere gitmeye zorlamıştır. İşte bu yüzden göç kavramı en az insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır.

Modern zamanlara doğru gelindiğinde insanların yukarıda bahsedilen zorunluluklar haricinde de bir yerden başka bir yere göç ettiği görülmüştür. Örneğin; daha iyi bir işe, eğitime, yaşam koşullarına sahip olabilmek amacıyla insanları yaşadıkları yerleri terk etmektedirler. Bu hareketlilik bazen yaşadıkları ülke içerisinde iken bazen başka bir ülkeye gitmek şeklinde yaşanmaktadır.

Modern bir çağda yaşıyor olmamıza rağmen ne yazık ki insanların çoğu hala istedikleri için değil zorunda kaldıkları için yerlerini terk etmektedirler. Bunu da kendilerinin ve ailelerinin hayatlarını kurtarmak için yapmaktadırlar. Bu duruma en güncel örnek olarak Suriyeli sığınmacılar verilmektedir. Suriye’de 2011 yılında başlayan demokrasi yanlısı gösteriler zamanla iç savaşa dönmüş ve milyonlarca insanı yerinden etmiştir. Hayatını kurtarmak isteyen milyonlarca Suriyeli önce ülkeleri içinde yer değiştirirken, olayların bütün ülkeye yayılmasıyla yurt dışına kaçmaya başlamışlardır. Yeni yerlere yerleşerek hayatlarını kurtarmayı amaçlayan bu insanlar gittikleri yerlerde de çeşitli sorunlarla karşılaşmışlardır. Hem savaştan kaçmanın yarattığı travmalarla hem de yeni yerlere adapte olmaya çalışmanın yarattığı travmalarla yüzleşmişlerdir. Bu kapsamda ev sahibi ülkeler hem uluslararası anlaşmalardan doğan zorunluluklar dolayısıyla hem de kendi inisiyatifleri ile biyolojik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları sığınmacıların psikolojik ihtiyaçlarını da karşılamaya yönelik çeşitli çalışmalar yapmışlardır.

Çalışmada da görüldüğü üzere her ülke aynı oranda maddi ve psikolojik destek vermemektedir. Bazıları daha geniş kapsamlı çalışmalar yaparken bazıları daha dar kapsamlı çalışmalar yapmaktadır. Aynı şekilde ağırlanan Suriyeli sayısında da

dengelesizlikler mevcuttur. Çalışma kapsamında Türkiye'nin, AB'nin ve Yunanistan'ın Suriye olaylarına ve Suriyeli sığınmacılara bakış açıları ve sağladıkları hizmetler incelenmiştir.

Uzman klinik psikolog ve Avrupa Birliği yüksek lisans öğrencisi olarak olaylara salt ekonomi ve siyasi açılardan bakmak yerine sığınmacıların yaşayabilecekleri psikolojik sorunlara yönelik sağlanması gereken ve sağlanan psikolojik destek hizmetlerini incelemeyi tercih ettim. Bu kapsamda, tez çalışmamın başlangıç tarihi olan Ekim 2017'den günümüze kadar Suriyelilere sağlanan öncelikle psikolojik destekler olmak üzere çeşitli destekler incelenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda insan psikolojisinin en az biyolojisi kadar önemli olduğunun önemi ortaya çıkmıştır. Bir insanın tamamen iyi ve yararlı olabilmesi için hem biyolojisinin hem psikolojisinin eş şekilde dengede olmasının önemi vurgulanmıştır. Yapılan çeşitli araştırmalara ve incelemelere rağmen söz konusu insan olduğu için alınması gereken, incelenmesi gereken ve yapılması gereken daha çok iş bizleri beklemektedir. Bu çalışmanın bütün insanların hem biyolojik hem de psikolojik iyi olma durumlarını iyileştirme konusunda katkı sağlamasını temenni ederim.

Bu çalışmaları yaparken benden desteklerini esirgemeyen ve her zaman yol gösterici olan tez danışmanın Prof. Dr. Arzu KİHTİR'e, ihtiyaç duyduğum zamanlarda bana gerekli izinleri sağlayan İzmir Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Birimi Şube Müdürü Hasan ÖZDEMİR'e, psikoloji bilimini sevmeme ve psikolog olup bu denli çalışmalar yapabilmem konusunda bana örnek olan dayım psikolog Levent OKAN'a, her zaman beni en içten şekilde destekleyen annem Gülçin OLATAŞ'a, babam Ahmet OLATAŞ'a, kardeşim M. Engin OLATAŞ'a ve özellikle süreç boyunca benim her türlü kahrımı çeken ve her bırakmak istediğimde beni yeniden yüreklendiren sevgili eşim Pelin YURTMAN OLATAŞ'a ayrıca çalışmalarımın son dönemlerinde geleceğini öğrendiğimiz ve bana ekstra moral katan doğumunu dört gözle beklediğimiz sevgili çocuğuma teşekkür etmeyi büyük bir borç bilirim.

İstanbul, 2019

Metin OLATAŞ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	x
GRAFİKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SURİYE OLAYLARINA GENEL BAKIŞ

1.1. Avrupa Birliği ve Suriye Olayları	4
1.2. Türkiye ve Suriye Olayları	6

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE İLTİCA POLİTİKALARI

2.1. Avrupa Birliği Göç ve İltica Politikaları	8
2.1.1. 1985 ve 1999 Schengen Anlaşması	9
2.1.2. 1990 Dublin Konvansiyonu	10
2.1.3. 1993 Maastricht Anlaşması	10
2.1.4. 1997 Amsterdam Anlaşması	11
2.1.5. 1999 Tampere Zirvesi	11

2.1.6. 2000 ve 2009 Temel Haklar Şartı	12
2.1.7. 2002 Seville Zirvesi	12
2.1.8. 2003 Nice Anlaşması	12
2.1.9. 2004 Avrupa Anayasası Anlaşması	13
2.1.10. 2008 Avrupa Göç ve Mülteci Paktı	13
2.1.11. 2009 Lizbon Anlaşması	13
2.2. Türkiye'nin Göç ve İltica Politikaları	17
2.3. Yunanistan'ın Göç ve İltica Politikaları	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇMEN VE SİĞİNMACI

3.1. Göçmenlerin Hakları	25
3.2. Sığınmacıların Hakları	26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PSİKOLOJİK DESTEK HİZMETLERİ

4.1. Gündelik Hayattaki Psikolojik Destek Hizmetleri	30
4.1.1. Bilişsel Davranışçı Terapi	31
4.1.2. Cinsel Terapi	31
4.1.3. Çift ve Aile Terapisi	32
4.1.4. Çocuk-Ergen Psikoterapisi	32
4.1.5. Grup Psikoterapisi	33
4.1.6. Kognitif Terapi	34

4.1.7. Psikanalitik Psikoterapi	34
4.1.8. Psikodrama	35
4.1.9. Şema Terapi	36
4.2. Özel Durumlardaki (Savaş, Doğal Afet vb.) Psikolojik Destek Hizmetleri	37
4.2.1. Vaka Örneği-1	38
4.2.2. Vaka Örneği-2	39

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN'DAKİ SURİYELİ SIĞINMACILARA

SUNULAN PSİKOLOJİK DESTEK HİZMETLERİNİN

KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Sunulan Psikolojik Destek Hizmetleri	40
5.2. Yunanistan'daki Suriyeli Sığınmacılara Sunulan Psikolojik Destek Hizmetleri	43
SONUÇ VE TARTIŞMA	46
KAYNAKÇA	50

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Göç Nedenleri	2
Tablo 2: AB Göç Politikaları Kapsamında Yapılan Anlaşmalar, Tarihleri ve İçerikleri.	15
Tablo 3: Çeşitli AB Ülkelerindeki Entegrasyon Politikaları	16
Tablo 4: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler	18
Tablo 5: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı	20
Tablo 6: Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göçün Cinsiyetlere Göre Dağılımı	21
Tablo 7: 2017 Yılı Yurt Dışından Gelen ve Yurt Dışına Giden Göçün En Fazla Olduğu 5 İl	21
Tablo 8: Göçmen ve Sığınmacıların Haklarının Karşılaştırılması	28
Tablo 9: Avrupa'ya Sığınmaya Çalışırken Hayatını Kaybedenlerin Sayıları	44

GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Grafik 1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler	19
Grafik 2: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı	20
Grafik 3: 2017 Yılında Yurt Dışından En Çok Geline İller	22
Grafik 4: 2017 Yılında Yurt Dışına Göçün En Çok Olduğu İller	22

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ESTIA	: Emergency Support to Integration and Accommodation
FRIT	: Facility for Refugees in Turkey
IFRC	: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
IPA	: Instrument for Pre-accession Assistance
IRC	: International Rescue Committee
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
SIHHAT	: Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sağlık statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi
STK	: Sivil toplum kuruluşu
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
WHO	: World Health Organisation
WTF	: War Trauma Foundation

GİRİŞ

Arap coğrafyasında 18 Aralık 2010 tarihinde Tunuslu bir vatandaşın kendisini yakmasıyla başlayan ve süreç içerisinde bütün Arap Dünyası'nı etkisi altına alan "Arap Baharı" hareketi 2011 yılında Suriye'yi etkilemiştir ve 15 Mart 2011'de Suriye'nin güneyindeki Deraa'da komşu ülkelerdeki "Arap Baharı"ndan esinlenen demokrasi yanlısı gösteriler başlamıştır. Bu gösterilerin hedefindeki isim Suriye Devlet Başkanı Beşşar Hafız Esad olmuştur (Topal, 2015).

İlk başlayan gösterilerden bu yana yıllar geçmesine rağmen Suriye'de sular hiç durulmamıştır. Aksine her geçen gün Suriye topraklarında yaşanan sorunlar daha da genişlemeye ve derinleşmeye başlamıştır. İlk günlerde sadece demokratik gösteriler varken yıllar içerisinde ülke savaş alanına dönmüştür. Bu süreçte hem Suriye içerisinde hem de Suriye'nin dışında Suriye'yi ve dünyayı etkileyen çeşitli olaylar, çatışmalar ve anlaşmazlıklar meydana gelmiştir (BBC, 2018).

Bu süreçte Suriye nüfusu yaklaşık %21 oranında azalırken yine yaklaşık 600 bin civarında insan yaşamını yitirmiştir. Bütün bunların yanı sıra 10 milyona yakın insan da ülke içerisinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. 8 yıl içerisinde ülke genelindeki hastanelerin, ibadethanelerin, çarşıların ve evlerin çok büyük kısmı harap hale getirilmiştir (Stratejik Ortak, 2018).

Bütün bu çatışmalar, yıkımlar ve zorunlu yer değiştirmeler Suriyelilerin hem ülkedeki yaşantılarını hem de aile yaşantılarını parçalamıştır. Bütün bu süreç ekonomik ve sosyal sıkıntıların beraberinde psikolojik sorunları da doğurmuştur. Bu sorunlar hem kendi ülkelerindeki hem de gittikleri diğer ülkelerdeki insanlarla olan ilişkilerini etkilerken; hem sığınan bu insanların hem de ev sahibi bölge ülkelerdeki insanların psikolojilerini ve bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerini iyi edebilmek amacıyla çeşitli çalışmalar da yürütülmektedir.

Yaşanan bu olaylar insanlara unutulmuş bazı kavramları yeniden hatırlatmış ya da var olan ve hali hazırda aktif olarak kullanıldığını ve işlevsel olduğuna inandığımız kavram ve düzenlemelerin aslında ne kadar yetersiz kaldığını bizlere göstermiştir. Göç, iltica, göçmen, sığınmacı, bireysel ve psikolojik destek kavramlarının yeniden

gözden geçirilip daha işlevsel hale getirilmeleri yaşanan bu olaylar sürecinde ve sonucunda olmuştur.

Göç; bir kişinin ya da bir grubun devletlerarası ya da devlet içerisindeki her türlü yer değiştirme hareketini kapsar. Bu hareketliliği gerçekleştiren kişilere ise göçmen denir. Göç olgusu mültecileri, yerinden edilenleri-çıkarılanları ve ekonomik, sosyal hareketleri de kapsamaktadır. İltica ise; yaşanan ülkede herhangi bir sebeple (dini, ırk, sosyal vb.) kendini tehdit altında hissedip bu durumdan kurtulmak ve özgürce, huzur içinde yaşayabilme arzusu ile kişi ya da kişilerin başka bir devlete sığınma durumudur. Bu durumu yaşayan kişiye ise sığınmacı denir (AFAD, ty; Eldridge, ty).

Tablo 1. Göç Nedenleri

DOĞAL NEDENLER	SİYASİ NEDENLER	SOSYAL NEDENLER	EKONOMİK NEDENLER
Erozyon	Savaşlar	Eğitim	İş imkanları
Aşırı kuraklık	Mübadele	Sağlık	Doğal kaynakların azlığı
Deprem	İhtilal	Güvenlik	Gelir dağılımındaki dengesizlikler
Sel	Sınır değişiklikleri	Hızlı nüfus artışı	Tarım alanlarının yetersiz kalması
Heyelan		Gelenek ve kültür	
Volkanik olaylar			

Kaynak: National Geographic (ty).

Diener ve Ryan'a (2009) göre psikolojik destek ile bireylerin ve toplumların biyolojik ihtiyaçları kadar önemli olduğu artık kabul görülen psikolojik ihtiyaçların karşılanması sayesinde birçok sorunla daha etkin bir şekilde baş edilmektedir. Ayrıca UNICEF'in yapmış olduğu çeşitli çalışmalar da kişisel ya da toplumsal kriz durumlarına yapılan erken müdahaleler ile ileriki dönemlerde ortaya çıkması muhtemel kişisel ve toplumsal biopsikososyal sorunların önüne set çekmenin daha

etkili olduğu ve sorunun en başından ve daha fazla büyümeden çözölmesinin daha etkili olduğu görölmektedir.

Bu tez çalışmasında Suriyelilere gittikleri yerlerde sunulan psikolojik destek hizmetlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme alanı olarak da Suriye'nin kuzeyinde yer alan ve en çok sığınmacıya ev sahipliğı yapan Türkiye ve Suriyelilerin Avrupa'ya geçiş için yoğun olarak tercih ettikleri Yunanistan seçilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SURİYE OLAYLARINA GENEL BAKIŞ

2010 yılının Aralık ayında başlayan Arap Baharı Hareketi ile Orta Doğu coğrafyasında var olan yönetimlere bir isyan olarak hız kazanarak artan olaylar çok kısa zamanda Beşşar Hafız Esad'ın Suriye'sini de etkisi altına almıştır. Zaman içerisinde yürüyüş ve benzeri sosyal gösteriler yerini sıcak çatışmalara bırakmaya başlamış ve süreç içerisinde de Suriye Devleti kendisini bir iç savaşın içinde bulmuştur. Savaşın başlangıcından itibaren milyonlarca insan hayatını ya da ailesini kaybederken yine milyonlarca insan yaşadığı yeri terk etmek durumunda kalmıştır. Nüfustaki bu azalış yaklaşık olarak eski olaylar başlamadan evvelki Suriye nüfusunun beşte birine denk gelmektedir. Çıkan iç savaş döneminde sayısı tam olarak bilinemeyen sadece tahminler yürütülecek kadar çok miktarda alt yapı ve üst yapı tesisleri ya tamamen yıkılmış ya da kullanılamaz hale gelmiş ya da getirilmiştir (Topal, 2015; BBC, 2018; Stratejik Ortak, 2018).

Suriye'deki olaylar ilk başta yerel ya da belki bölgesel bir olay olarak görülmekteydi. En azından insanlardaki eğilim bu yöndeydi. Bu sebeple yaşanan yer değişiklikleri ilk başlarda ülke içerisindeyken kısa zamanda uluslararası bir yer değişikliğini burada yaşayan insanlar için zorunlu hale getirmiştir. Suriye'ye en yakın olan Türkiye ve daha sonra AB yaşanan olaylardan en çok etkilenen bölgeler haline gelmiştir. Böylece Suriye İç Savaşı çok kısa bir zaman diliminde yerel bir sorun olmaktan çıkmış ve uluslararası bir sorun halini almıştır.

Bu bölümde Avrupa Birliği'nin gözünden ve Türkiye'nin gözünden Suriye ve Suriye'de yaşanan sürece yönelik olan düşünce ve yaklaşımlar yer almaktadır.

1.1.Avrupa Birliği ve Suriye Olayları

Suriye'deki savaş sebebiyle yaşanan insani kriz durumu dünyanın 2. Dünya Savaşı'ndan beri karşılaştığı en büyük ve en trajik olay olarak görülmektedir (EEAS, 2018).

AB genel olarak çatışmanın direkt içerisinde yer almama konusunda özen göstermektedir. Bunun en büyük sebebi ise daha önceki savaşlardan almış olduğu derslerdir. Özellikle Irak'taki savaşta aktif bir şekilde rol alma çabaları ve girişimleri sebebiyle AB ve AB Ülkeleri savaştan maddi ve siyasi olarak olumsuz etkilenmişlerdir. Benzer şekillerde Libya ve Afganistan'a yapılan müdahalelerden de olumsuz etkiler görmeleri sebebiyle Suriye'ye direkt müdahale etmeyip kendilerine post-modern bir güç rolü biçmeyi daha uygun görmüşlerdir. Bunun için AB olarak direkt bir şekilde bu savaşta bugüne kadar yer almamışlardır (Oosterveld, 2018).

Suriye'deki olayların başlaması ile birlikte AB ilk aşamalarda olaylara daha çok yaptırım seviyesinde müdahalede bulunmayı tercih etmiştir. Mayıs 2011'de; yani Suriye'deki olayların başlamasından yaklaşık 2 ay sonra AB ile Suriye'nin işbirliğinin askıya alınması şeklinde adımlar atılmıştır. Askıya alınan konular arasında Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında ikili ilişkiler, AB-Suriye Ortaklık Anlaşmasının dondurulması ve Suriye'ye yapılan/yapılması planlanan kredi ve teknik destekler yer almıştır (Turkmani ve Haid, 2016).

AB, bu yaptırımların yanı sıra özellikle bu savaş süreci her geçen gün uzadıkça Suriye'de ve dolayısıyla kendi bölgesinde stabilizasyonu ve refahı sağlayabilmek amacıyla çeşitli desteklerde de bulunmaya başlamıştır. Bu destekler yukarıda da bahsedildiği üzere kendisinin post-modern bir güç oldukları fikrini destekleyecek şekilde daha çok Suriye'nin ve Suriye halkının hızlı bir şekilde kalkınması, bu savaşın bu sayede daha çabuk ve en az zararla sona ermesi amacıyla yapılmaktadır.

2018 yılı itibariyle AB'ye yaklaşık olarak 10.6 milyar Avro'dan daha fazla bir bütçeye mal olan ve Suriye ile onun komşularını kapsayan destekler genel hatlarıyla:

- “-BM liderliğinde Suriye'deki müzakerelerin desteklenmesi;
- Sağlıklı ve barışçıl bir geçiş dönemi için siyasi muhalefetin desteklenmesi;
- Savaştan zarar gören masum sivillerin ihtiyaçlarının en hızlı şekilde sağlanması;
- Ulusal uzlaşının sağlanmasının desteklenmesi;

-Başka ülkelere sığınan Suriyeliler ve gittikleri ülkelerdeki ev sahibi toplumların maddi ve sosyal dayanıklılıklarının desteklenmesi.” şeklinde sıralanabilir (EEAS, 2018).

1.2.Türkiye ve Suriye Olayları

Suriye 911 kilometrelik bir sınır çizgisi ile Türkiye’nin en uzun sınır çizgisine sahip olduğu bir ülkedir. 1923 yılından günümüze kadar da Suriye gerek Fransız Mandasındaki Suriye, gerekse bağımsız Suriye Devleti) ile Türkiye arasında ilişkiler inişli çıkışlı olmuştur. Bu inişlerin ve çıkışların sebepleri hem siyasi hem ekonomik hem de zaman zaman askeri sebepli olmuştur. Bunlara Hatay sorunu, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve terör örgütü lideri Abdullah Öcalan’ın zamanında Suriye’yi kendine üs olarak kullanması ve sınırdan Türkiye’ye giren teröristlerin hareketlilikleri akla gelen ilk örnekler olarak verilebilir. Bu sebeplerden dolayı Suriye-Türkiye ilişkileri genellikle hareketli ve sıcak olmuştur (Al Jazeera, 2014).

2000’li yıllarda ise Suriye ile ilişkilerde genel olarak bir yumuşama gözlenmektedir. Türkiye Hükümetlerinin ve dönem Cumhurbaşkanlarının Suriye ile olan görüşmelerinde genellikle iki ülkenin de hem ekonomik hem siyasi kalkınmasını destekleyici hareketlerin yapılması hedeflenmiştir. İlk başlarda yapıcı bir şekilde başlayan süreç 2011 yılına gelindiğinde rengini değiştirmiştir. Türkiye’nin taleplerinin dikkate alınmaması ve Suriye’deki olayların başlaması ile beraber Türkiye, Suriye Devleti’ne müdahaleci bir tavra sahip olmaya başlamıştır. Suriye’deki savaşın başlaması ile beraber sivil insanların hayatları da ciddi bir şekilde tehlikeye girmiştir. Onlar da çareyi çevre ülkelere sığınmada bulmuşlardır. Bu durumdan en çok etkilenen ülke de Suriye ile en uzun sınıra sahip olan ve içerisinde savaş olmayan Türkiye etkilenmiştir. Ancak Türkiye olayların başlaması ile beraber sınır kapılarını Suriyeli sığınmacılara açık tutmuştur. İlk Suriyeli sığınmacılar 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye’ye giriş yapmıştır. Ardından 6 Ağustos 2011’de Erdoğan: “Biz Suriye konusunu bir dış mesele olarak, bir dış sorun olarak görmüyoruz. Suriye meselesi bizim iç meselemizdir. Çünkü bizim Suriye ile 850 kilometre sınırımız var, akrabalık, tarih, kültür bağlarımız var. Dolayısıyla burada olanlar bitenler bizim asla seyirci kalmamıza fırsat vermez. Tam aksine oradaki sesleri duymak zorundayız. Duyuyoruz

ve tabii ki gereğini de yapmak durumundayız.” şeklinde yapmış olduğu açıklama ile Türkiye’nin bu süreçte her şekilde aktif bir rol alacağını ilk işaretini vermiştir. (Pürüzsüz, 2017).

Suriye’deki olayların başlaması ile beraber Türkiye hem tek başına hem de ABD ile hem AB ile hem de Rusya ile beraber olaylara en müdahil ülkelerden birisi olmuştur. Bu süreçte gerek askeri, insani yardım konularında dünya genelinde en çok maddi ve manevi sorumluluk altına giren ülke olduğunu söylemek o kadar da yanlış olmasa gerek.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE İLTİCA POLİTİKALARI

Her devletin her siyasi topluluğunun gerek bireysel; gerek topluluk olarak uygulamaya koyduğu çeşitli kuralları vardır. Bu kuralları o devletin ve topluluğunun bir düzen içerisinde varlığını sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Bu kuralları ekonomik, toplumsal ve siyasi düzenlemeleri içermektedir.

Bu düzenlemelerden birisi de o devletin ve onun dahil olduğu topluluğun iç ve dış sosyo-ekonomik ve siyasi düzenlemeleri açısından büyük önem taşıyan göç ve iltica politikalarıdır.

Bu politikalar ne yazık ki her zaman güncelliğini korumaktadır. Geçmişten günümüze yaşanan zulüm ve şiddet olayları sebebiyle göç ve iltica politikaları konuları uluslararası bir boyuta taşınmıştır ve günümüzde devletlerarası politikaların da merkezinde yer almaya devam etmektedirler. Hatta uluslararası göç ve iltica konuları devletlerarasında işbirliği gerektiren en önemli ikili konu başlıklarındandır (Kolukırmak, 2014).

2.1. Avrupa Birliği Göç ve İltica Politikaları

Avrupa, AB'nin kurulduğu tarihten itibaren birçok insan için bir çekim merkezi olmuştur. Bu durumun gerçekleşme sebebi ise topluluğun ekonomik, sosyal, siyasi, demokratik ve kültürel iyi örnek olarak insanlarca benimsenmesidir. Ancak bu cazibe merkezi olma durumu AB'nin kurulmasından önceki zamanlara kadar uzanır. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan insan boşluğu sebebiyle çeşitli ülkelerden insanların zaman zaman bireysel zaman zamansa gruplar halinde geldiği, yerleştiği bir yer olmuştur. (Koçak ve Gündüz, 2016).

Başlarda ekonomik sebeplerle Avrupa'ya gelirken zamanla ekonominin yanı sıra insanların daha adil bir yerde yaşama istekleri de yaşanan göç hareketlerinde çeşitlilik oluşturmuştur. Özellikle 1980'lere geldiği zaman Avrupa'ya göç yeni bir safhaya geçmiştir: Yasadışı göç ve aile birleşimi modası (Pennix, Spencer ve Hear, 2008). Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1990'lı yıllarda ise Avrupa'ya olan göç ve iltica başvuru

sayılarından artış gözlemlenmiştir. Bu dönemde En fazla göç İspanya, Portekiz ve İtalya'ya (yani güney Avrupa); en fazla iltica etme başvurusu ise Almanya'ya olmuştur (Hermann, 1993).

AB hem kendi bölgesel potansiyeli ile hem de dışarıdan gelen göç ve sığınma/iltica hareketleri ile büyürken bir dizi de problemlerle karşılaşmıştır. Bu problemler hem ekonomik, hem siyasal, hem, kültürel hem de sosyal problemler olarak AB'nin karşısına sürekli olarak çıkmıştır. İşte bu problemlerle başa çıkabilmek ve hem kendi içerisinde hali hazırda yaşayanlara hem de dışarıdan gelmeyi bekleyen, isteyen ve bunun için uğraşanlara yönelik bir dizi anlaşmalar imzalamıştır (Bkz. Tablo 2).

2.1.1. 1985 ve 1995 Schengen Anlaşmaları

Schengen Anlaşması Avrupa Birliği'ne dahil ülke vatandaşlarının pasaportsuz ve vizesiz bir şekilde serbest dolaşımını sağlamak amacıyla imzalanan bir anlaşmadır. İlk olarak Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg 1985 yılında, daha sonra 1995'te katılan diğer ülkelerinde imzaladığı bir anlaşmadır. Bu anlaşma ile Schengen Bölgesi diye adlandırılan bir alan oluşturulmuştur. Bu bölgede yaşayan kişiler herhangi bir vize ve/veya pasaporta ihtiyaç duymadan serbestçe dolaşabilirken bu bölge dışından bölgeye girmek isteyen kişilere de Schengen Vizesi diye adlandırılan bir vize temin edilmeye başlanmıştır (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, ty).

Anlaşma sayesinde ortaya çıkan serbest dolaşımın yaratabileceği olası sorunlarla da başa çıkabilmek için bir dizi yeni düzenlemelerin ihtiyacı doğmuştur:

- “- Vizesiz giriş koşullarının uyumlu hale getirilmesi,
- Bölge genelinde polis ile işbirliğinin arttırılması,
- Bölge genelinde adli işbirliğinin arttırılması,
- Vize bilgi sisteminin oluşturulması,
- Schengen bilgi sisteminin kurulması” (diplomasi.net, ty).

Bütün bu düzenlemeler sayesinde Avrupa içerisinde dolaşım kolaylaşırken beraberinde de her yeni gün yeni sorunları doğurabilmektedir. Özellikle günümüzde

yaşanan toplu göç hareketleri ile baş edebilmek için yeni düzenlemelerin gerekliliği her gün yeniden otoriteler tarafından ortaya konmaktadır.

2.1.2. 1990 Dublin Konvansiyonu

15 Haziran 1990 tarihinde imzalanan bu konvansiyonun tam adı Avrupa Topluluklarına Üye Devletlerin Birinde Yapılan Sığınma Başvurularının İncelenmesinden Sorumlu Devletin Belirlenmesine İlişkin Sözleşme'dir. Danimarka hariç bütün ülkeler bu anlaşmayı 1990'da imzalarken; Danimarka 1991'de imzalamıştır. Bu konvansiyona göre sığınmacılar birden çok ülkeye başvuru yapamamaları ve sığınmacıların başvurularının tek bir ülke tarafından değerlendirilmesi konusunda anlaşılmıştır (Özcan, 2005).

2003 yılına gelindiği zaman Dublin II yönetmeliği oluşturulmuştur. Bu yönetmelikle de sığınma talebini inceleyecek ülkenin belirlenme kriterleri belirlenmiştir (Çelik v.d., 2018).

1990 ve 2003 yıllarındaki düzenlemelerle Avrupa'ya giden ve gitmek isteyen sığınmacıların her geçen gün değişen dünya ve yaşam koşullarına göre yeniden uyumlandırılması; yapılan bu adaptasyonlarla sığınmacıların statülerinin yeniden değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

2.1.3. 1993 Maastricht Anlaşması

10 Aralık 1991'de zirvesi düzenlenmiş, 7 Şubat 1992'de imzalanmış ve Kasım 1993'te yürürlüğe giren bir anlaşmadır. Bu anlaşma ile Avrupa Topluluğu adını Avrupa Birliği olarak değiştirmiştir. Ayrıca bu anlaşma AB'nin 3 ana (temel) direği belirlenmiştir:

- “- Ekonomik ve parasal birlik,
- Ortak dışışleri ve güvenlik politikası ve
- Adalet ve içişlerinde işbirliği.”

Bu anlaşma ile beraber hem iç hem de dış sorunlar bu yapı temel alarak incelenmeye başlanmış ve bu yapıya göre uygulamalar geliştirilmeye başlanmıştır.

Göç de bu konulardan birisi olmuştur. Göç ile ilgili sorunlara yönelik daha çok ortak savunma ve sosyal uyum çalışmaları ile EUROPOL yani Avrupa Polisi'nin kurulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır (TBMM, ty).

2.1.4. 1997 Amsterdam Anlaşması

16-17 Haziran 1997 tarihinde gerçekleşen zirve ile AB'nin genişleme sürecine yönelik ve tek para birimine geçiş ile ilgili düzenlemeler ele alınmıştır. Yürürlüğe girmesi Mayıs 1999'da olmuştur. Bu anlaşma ile ortak karar mekanizmasının güçlenmesi sağlanmıştır. Bu mekanizmanın sadece para konusunda değil; istihdam, fırsat eşitliği, halk sağlığı, şeffaflık, sahtecilik, güvenlik gibi konularda da işler hale gelmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Maastricht Anlaşmasına yönelik düzenlemelerin yanı sıra Schengen Anlaşmasına ait düzenlemelerin de bu anlaşmada yer alması sağlanmış; bu sayede serbest dolaşım, göç, sığınma konuları da bu anlaşmada yer almış ve kişilerin bu hakları bu anlaşma ile güvence altına alınmıştır (MESS, ty.).

2.1.5. 1999 Tampere Zirvesi

Amsterdam'dan sonra 15-16 Ekim 1999'da Tampere Zirvesi düzenlenmiştir. Zirvede güvenlik ve adalet konularının altında göç sorunu ele alınmıştır. Bu zirvede;

“- Avrupa iltica sistemi,

- Yasal göç ve entegrasyon,

- AB üyesi olmayan ülkelerin vatandaşları için yasadışı göç ile mücadele ve

- Transit ülkelerle birlikte çalışma” şeklinde dört hedef, politika olarak belirlenmiştir (Collett, 2011).

Göç sorununa kaynak ülke, transit ülke ve bölgelerdeki bütün koşulların dikkate alınarak kapsamlı bir şekilde yaklaşılması kararı alınmıştır. Bunun ortak hareket etme ile sağlanacağı konusunda anlaşmaya varılmıştır (Carrera, 2009).

2.1.6. 2000 ve 2009 Temel Haklar Şartı

7 Aralık 2000’de kabul edilen bu şart; insan onurundan adil yargılanma hakkına kadar birçok konuyu ele almaktadır. Bu şartta işkence yasağı, zorla çalıştırma yasağı, kanun önünde eşitlik, kadın-erkek eşitliği, özgürlükler, sosyal güvenlik, sosyal yardım, Parlamenteoya aday olma ve oy verme hakları, iyi yönetim ve iyi yönetilme hakları, bilgi-belgelere erişim hakkı, seyahat hakkı, ikamet hakkı, suç ve cezalarda meşruluk ve orantıllık gibi haklar yer almıştır. Temel Haklar Şartı AB’nin kurumları arasındaki işbirliğini güçlendirmek adına zarureten doğmuştur. Ayrıca bu anlaşma Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin de tamamlayıcısı olarak görülmüştür. Bu anlaşma ile AB’de yaşayan ve AB’ye sığınmak isteyen göçmenlerin, sığınmacıların da hakları sağlamlaştırılmıştır (Yanıkdağ, 2010).

2.1.7. 2002 Seville Zirvesi

2002 yılında AB Göç Politikasının kaynak ve transit ülkelere de yaygınlaştırılması amacıyla düzenlenmiştir. Zirvede yasadışı göç ciddi bir şekilde ele alınmıştır. Bu konuda üçüncü ülkeler ile yapılması gereken olası işbirlikleri gündem olmuştur. Bu kapsamda Geri Kabul Anlaşmaları ve bu anlaşmaların nasıl işlerlik kazanabileceğine dair görüşler dile getirilmiştir. Zirve ile AB gerçekleşmekte olan ve gelecekte de gerçekleşmesi muhtemel olan yoğun göç hareketlerinin sistematik bir şekilde önüne geçmeyi ve bu sayede hem Birlik içerisinde hem de Birlik sınırındaki ülkelerle güvenliği arttırmayı hedeflemiştir (Köse, 2015).

2.1.8. 2003 Nice Anlaşması

26 Şubat 2001’de imzalanan bu anlaşma Şubat 2003’te yürürlüğe girmiştir. Konsey ve Parlamento üyesi ülkelerin oy dağılımları ve Komisyon üyesi ülkelerin üye sayıları bu anlaşma ile düzenlenmiştir. Ayrıca Avrupa Adalet Divanı’na yönelik de düzenlemeler bu anlaşmada yer almıştır. Güçlendirilmiş işbirliği bu anlaşmanın da benimsenen başlığı olmuştur. Adalet, göç ve benzeri durumlarda daha birleşik ve daha işbirliği içerisinde çalışan bir AB’nin varlığını mümkün kılmak esas alınmıştır (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2018).

2.1.9. 2004 Avrupa Anayasası Anlaşması

Bu anlaşma 4 bölüm ve 465 maddeden oluşmaktadır. 2004 yılında imzalanmıştır. Anlaşma genel olarak Temel Haklar Şartı'nın düzeltilmiş hali olarak da kabul edilmektedir. İnsan onuru ve adil yargılanma hakkı ile ortak güvenlik politikaları bu anlaşmada da yer almaktadır. Temel Haklar Şartı'nda yer alan kanun önünde eşitlik, kadın-erkek eşitliği, özgürlükler, sosyal güvenlik, sosyal yardım, Parlamente'ye aday olma ve oy verme hakları, iyi yönetim ve iyi yönetilme hakları, seyahat hakkı, ikamet hakkı, suç ve cezalarda meşruluk ve orantılılık gibi haklar burada da yer almıştır. Kendinden önceki anlaşmaların daha genişletilmiş hali olan bu anlaşma ile göç politikalarının da ortak bir politika haline getirilmesi ile ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir (FUTURUM, 2004).

2.1.10. 2008 Avrupa Göç ve Mülteci Paketi

2008 yılında oluşturulan paketin esas amacı AB ülkelerine olan düzensiz göçe yönelik yeni düzenlemelerin kaynak ülke, transit ülke ve hedef ülkeleri kapsayacak şekilde düzenlenmesidir (Akdoğan ve Atalay, 2017).

Fransa'nın dönem başkanlığında oluşturulması hedeflenen bu paket 5 ana prensipten meydana gelmiştir:

- Üye ülkelerin kendi öncelikleri,
- Yasa dışı göçmenlerin kaynak ve/veya transit ülkelere geri dönüşü,
- Sınır dışı kontrollerin daha etkili hale getirilmesi,
- Mülteciler ve sığınma için tek bir prosedürün uygulanması,
- Sığınmacı ve göçmenlerin geldiği diğer ülkelerle kapsayıcı ortaklıkların kurulması (ORSAM, 2012).

2.1.11. 2009 Lizbon Anlaşması

Bir diğer adı da Reform Anlaşması olan 2009 tarihli Lizbon Anlaşması Fransa ve Hollanda'nın halk oylaması ile reddederek düşürdüğü AB Anayasasını temelde

koruyan ancak ufak değişiklikleri ile tekrardan üye ülkelerin onayına sunulan bir AB Temel Anlaşmasıdır (T.C. Dışışleri Bakanlığı, ty).

Lizbon Anlaşması'nda özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarına yönelik hali hazırdaki 3. sütun yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde sınır kontrollerinin iyileştirilmesi, sığınma ve göç konuları, hukuk konuları ve polis işbirliği gibi konular yer almıştır. Ayrıca bu anlaşma ile ulusal parlamentoların da karar alma süreçlerinde daha etkili birer mekanizma olmalarının da önü açılmıştır (Topal, 2008).

Ayrıca İnsan Hakları alanında düzenlemeler sağlamış olan Temel Haklar Şartı bu anlaşmada yapılan bir atıfla hukuki olarak bağlayıcı bir hale gelmiştir (T.C. Dışışleri Bakanlığı, ty).

Yapılan bu anlaşmalarla gerçekleşen düzenlemeler haricinde başka çeşitli düzenlemeler ve politikalar da Birlik tarafından geliştirilmiştir. AB içerisindeki ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel birliğin sağlanması için özellikle AB'ye üye olan ekonomik açıdan güçlü olan ülkeler entegrasyona yönelik de çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Entegrasyon çalışmaları sayesinde Anlaşmalarla yapılan düzenlemelerin daha köklü bir şekilde oturması ve kendi içerlerinde toplumsal boyutta huzurun ve düzenin sağlanması hedeflenmiştir (Bkz. Tablo 3).

Yapılan bütün düzenlemelere rağmen sorunlar her geçen gün artmaktadır. Ülkelerin esas kaygıları doğru bir göç politikası geliştirememiş olmalarıdır. Çünkü her yeni düzenlemeyle beraber yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sorunlarla AB'nin esas amaçladığı gibi milletler üstü politikalarla değil devletler arası, hükümetler arası politikalarla baş edilmeye çalışılmaktadır (Bingöl, 2006). Bu da Birlik içerisinde zaman zaman yeni sorunların doğmasına sebep olmaktadır. Ülkeler bireysel olarak bu durumla baş edemedikleri için her geçen gün devletler arası politikalar yerine milletler üstü politikalara geçmenin önemi görülmektedir. Ancak bu durumun gerçekleşebilmesi için AB'nin biraz daha zamana ihtiyacı var gibi gözükmektedir.

Tablo 2: AB Göç Politikaları Kapsamında Yapılan Anlaşmalar, Tarihleri ve İçerikleri.

ANLAŞMA	TARİH	İÇERİK
Schengen Anlaşması	1985 ve 1999	Serbest dolaşım
Dublin Konvansiyonu	1990	Sığınmacıların statüsü
Maastricht Anlaşması	1993	3 sütunlu yapıda göç politikası
Amsterdam Anlaşması	1997	Maastricht sonrası düzenlemeler
Tampere Zirvesi	1999	Göçmen akışının idaresi
Temel Haklar Şartı	2000 ve 2009	Medeni, siyasi, ekonomik ve sosyal haklar
Seville Zirvesi	2002	AB göç politikalarının kaynak ve transit ülkelere genişletilmesi
Nice Anlaşması	2003	Göç alanında nitelik oy çoğunluğu
Avrupa Anayasası Anlaşması	2004	Ortak göç politikaları
Avrupa Göç ve Mülteci Paktı	2008	Avrupa için ortak göç politikası
Lizbon Anlaşması	2009	Dış sınır denetimleri, iltica, göç, suçun önlenmesi, serbest dolaşım, iç sınırların olmadığı bir özgürlük ve güvenlik alanı

Kaynak: Değirmenci, Gamze (2011).

Tablo 3: Çeşitli AB Ülkelerindeki Entegrasyon Politikaları.

ÜLKE	UYGULAMA	TARİH
Fransa	Yerel sosyal kalkınma politikası	1982
	Şehir sosyal kalkınma politikası	1988
	Şehir için politika	1990
	Hassas şehir bölge politikası	2003
Hollanda	Toplanma yerleri sorunları için politikalar	1985
	Sosyal yenilenme politikaları	1990
	Büyük şehir politikaları	1994
	Bölgesel yenilenme politikası	2007
İngiltere	İskoçya şehir yaşam politikası	1988
	Topluluk programı	1988
Almanya	Sosyal şehir	1999
	Ulusal şehir kalkınma politikası	2007
İsveç	Gelişmemiş bölgelerin kalkınması	1995
Belçika	Sosyal kalkınma fonu	1996
	Büyük şehirler politikası	2000

Kaynak: Uitermark, Justus (2014).

2.2.Türkiye'nin Göç ve İltica Politikaları

Türkiye göç yolları üzerinde ve Doğu ile Batı arasındaki en kestirme yol ve köprü özelliği taşıdığından tarih boyunca yaşadığımız topraklar çeşitli göç hareketlerine tanık olmuştur. Kimi zaman gelenler olmuştur; kimi zaman ise gidenler. Türkiye coğrafyasındaki bu hareketliliği 2 ana zaman başlığı altında inceleyecek olursak Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası zamanlara bakabiliriz.

Cumhuriyet öncesi dönemlere bakıldığında ilk akla gelen bazı örnekler şu şekilde sıralanabilir: 1492 yılında on binlerce Yahudi'nin İspanya topraklarından Osmanlı topraklarına gelişi; 1709 yılında İsveç Kralı Şarl'ın 2 bin kişilik bir grupla Osmanlı'ya sığınması; 1848 yılında Macar Özgürlük savaşını kaybeden Prens Lajos Kossuth'un ve 3 bin Macar'ın Osmanlı'ya gelişi; Bolşevik İhtilali'nden sonra 135 bin kişinin Osmanlı'dan koruma talep etmesi.

Cumhuriyet sonrası dönemine bakacak olursak: 1922-38 yılları arasında 384 bin kişinin Yunanistan'dan gelişi; 1933-45 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişinin gelişi; 1988 yılında Irak'tan 51542 kişinin, 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişinin, 1991 yılında Irak'tan 467489 kişinin gelişi; 1999 yılında Kosova'dan 17746, 2001 yılında Makedonya'dan 10 bin 500 kişinin ve 2011-2017 yılları arasında Suriye'den 3 milyondan fazla kişinin gelişi (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar da çeşitli dönemlerde çeşitli politikalar izlenmiş ve çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bunların ilki 1960'lı yıllara kadar dönemi kapsamakta ve Türkiye Cumhuriyeti'nin milli kimlik politikalarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda 1932 tarih ve 2007 sayılı "Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun" ile 1934 tarihli ve 2510 sayılı Kanundaki "Türk soyundan meskun veya göçebe kişilere Türkiye'ye göç etme hakkının verilmesi"ni kapsayan düzenleme yer almaktadır (Örselli ve Babahanoğlu, 2016).

Daha sonraki süreçlerde NATO üyeliği ve Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanması gelmektedir. 1990'lı yıllara gelindiği zaman ise AB üyelik süreci ile beraber göç

düzenlemeleri yeniden şekillenmeye başlamıştır. Çünkü Türkiye AB'nin belirlediği tanımlar olan “göç veren, göç alan ve göç geçiş ülkeleri” tanımlamalarının hepsini birden tek başına sahiptir. Bu yüzden de AB üyelik süreci boyunca göç konusu bu sürecin en önemli konularından birisi olmuştur (Dedeoğlu, 2011).

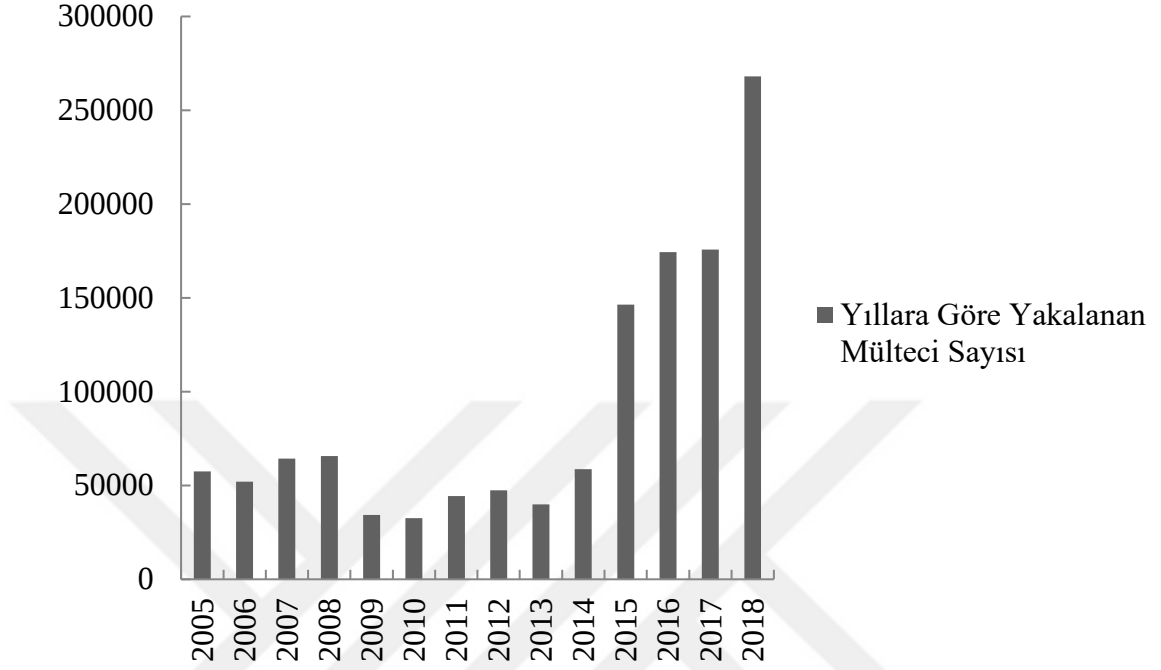
Tablo 4: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler.

YIL	SAYI
2005	57428
2006	51983
2007	64290
2008	65737
2009	34345
2010	32667
2011	44415
2012	47510
2013	39890
2014	58647
2015	146485
2016	174466
2017	175752
2018	268003

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019).

Yukarıdaki tablo yıllara göre güvenlik güçleri tarafından yakalanan düzensiz göçmenlerin sayısını göstermektedir. Sayılarda zaman zaman azalmalar, zaman zaman zaman artışlar var olarak görünse de aşağıdaki grafiğe bakıldığında zaman dalgalı bir grafik ile beraber günümüze yaklaştıkça bu sayının aslında yıl yıl ciddi şekilde artmış olduğu gözlemlenmektedir. Bu gözlemlere dayanarak da bölgedeki sorunlar çözülmediği müddetçe ya da yeni yaklaşımlar üretilmediği müddetçe sayının her geçen yıl artacağını beklemek pek de hatalı bir varsayım olmaz.

Grafik 1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler.

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019).

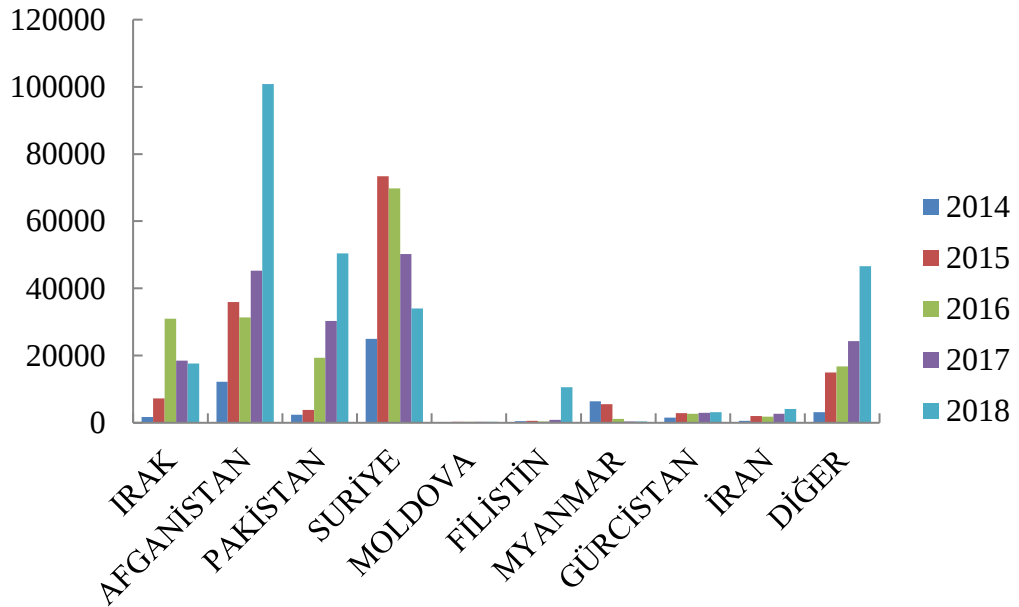
Artış gösteren düzensiz göç hareketleri daha detaylı bir şekilde incelendiği zaman ise karşımıza hep benzer ülkelerin vatandaşları çıkmaktadır. O ülkeler şu şekilde sıralanabilir: Irak, Afganistan, Pakistan, Suriye, Moldova, Filistin, Myanmar, Gürcistan, İran. En çok düzensiz göç hareketleri bu ülkelerden ülkemize yapılmaktadır. T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın 2019 yılında yayınlamış olduğu 2014'ten bugüne kadar olan sayılara bakıldığında burada da ciddi bir artış görülmektedir. 2014 yılında Irak'tan gelenlerin sayısı 1728 iken 2018 yılında bu sayı 17629 olmuştur. 2014 yılında Afganistan'dan gelenlerin sayısı 12248 iken 2018'de 100841; Pakistan'dan gelenlerin sayısı 2014'te 2350 iken 2018'de 50438; Suriye'den gelenlerin sayısı 2014'te 24984 iken 2018'de 34053; Moldova'dan 2014'te 101 iken 2018'de bu sayı 269; Filistin'den 2014'te gelenlerin sayısı 508 iken 2018'de 10545; 2014'te Myanmar'dan gelenlerin sayısı 6425 iken 2018'de 378; Gürcistan'dan 2014 yılında gelenlerin sayısı 1519 iken 2018'de 3153 ve İran'dan gelenlerin sayısı 2014'te 626 iken 2018'de 4066 olmuştur.

Tablo 5: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı.

	2014	2015	2016	2017	2018
IRAK	1728	7247	30947	18488	17629
AFGANİSTAN	12248	35921	31360	45259	100841
PAKİSTAN	2350	3792	19317	30337	50438
SURİYE	24984	73422	69755	50217	34053
MOLDOVA	101	261	256	308	269
FİLİSTİN	508	615	365	832	10545
MYANMAR	6425	5564	1169	374	378
GÜRCİSTAN	1519	2857	2679	2954	3153
İRAN	626	1978	1817	2707	4066
DİĞER	3158	14928	16801	24276	46631

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019).

Grafik 2: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı.

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019).

Yapılan istatistikler aynı zamanda bizlere Türkiye'ye gelen kişilerin ve Türkiye'den giden kişilerin genel olarak cinsiyet dağılımları hakkında da genel bir

bilgi vermektedir. Buna göre 2016 yılında Türkiye'ye gelen kadınların oranı erkeklerden %5.8; 2017 yılında %5.2 daha fazladır. Bununlar beraber Türkiye'den gidenlere bakıldığı zaman da 2016 yılında kadınların oranı erkeklerden %10.4 ve 2017 yılında %8 daha fazladır.

Tablo 6: Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göçün Cinsiyetlere Göre Dağılımı.

TÜRKİYE'YE GELEN			TÜRKİYE'DEN GİDEN		
YIL	KADIN	ERKEK	YIL	KADIN	ERKEK
2016	%52.9	%47.1	2016	%55.2	%44.8
2017	%52.3	%47.7	2017	%54	%46

Kaynak: bianet.org (2018).

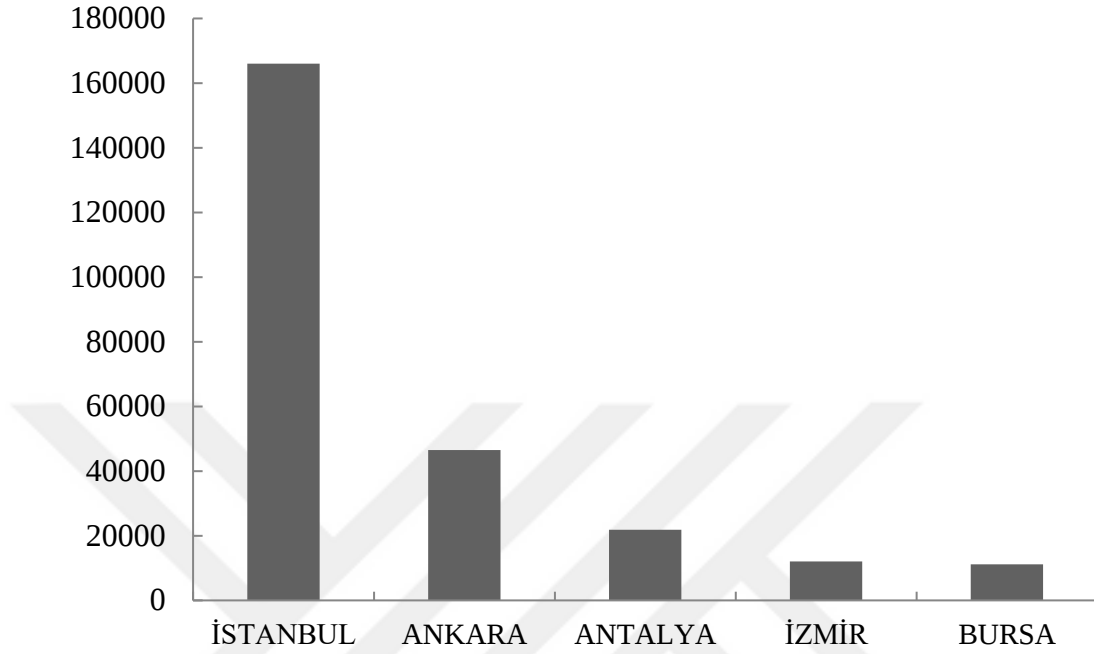
Yapılan ileri istatistiksel araştırmalar aynı zamanda bizlere dışarıdan Türkiye'ye gelenlerin tercih ettikleri şehirleri ve Türkiye'den dışarıya gidenlerin hangi şehirlerden gittiklerine dair de bilgi vermektedir. İlginçtir ki hem dışarıdan gelenlerin tercih ettiği hem de Türkiye'den dışarıya gidenlerin yaşadığı iller aynılarıdır: İstanbul, Ankara, Antalya, İzmir ve Bursa. Bu sıralamada ilk 3şehir, yani İstanbul, Ankara ve Antalya her iki grupta da değişmezken; gelenlerin tercih ettiği şehirlerde İzmir dördüncü ve Bursa beşinci sırada yer almakta; ancak Türkiye'den gidenlerin yaşadığı iller sıralamasında Bursa dördüncü ve İzmir beşinci sırada yer almaktadır.

Tablo 7: 2017 Yılı Yurt Dışından Gelen ve Yurt Dışına Giden Göç Sayıları.

İLLER	GELEN SAYI	İLLER	GİDEN SAYI
İSTANBUL	166044	İSTANBUL	253640
ANKARA	46475	ANKARA	27379
ANTALYA	21888	ANTALYA	15056
İZMİR	12031	BURSA	13946
BURSA	11191	İZMİR	10353

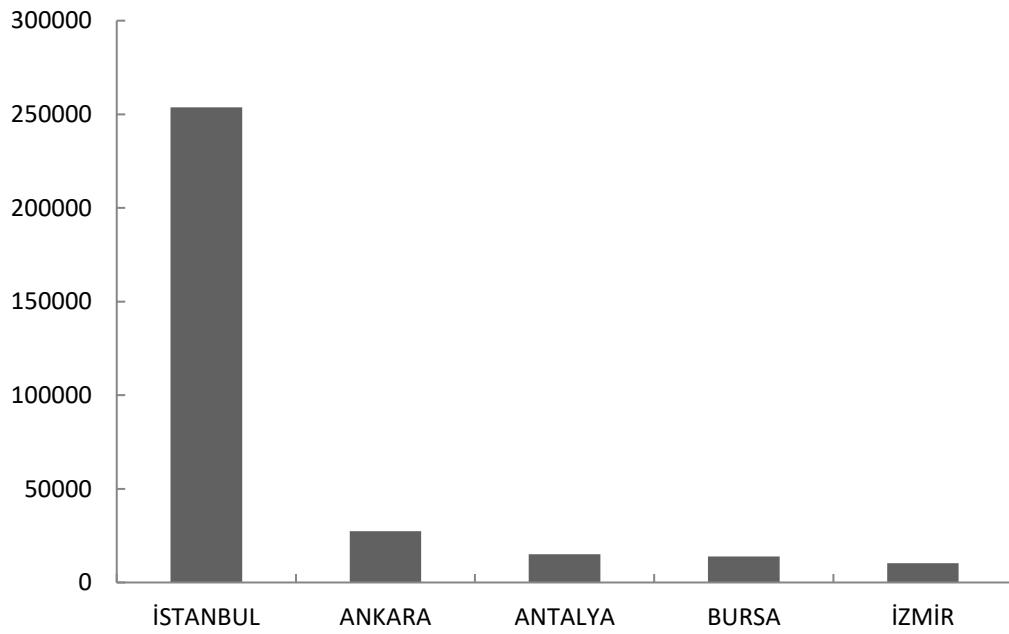
Kaynak: bianet.org (2018).

Grafik 3: 2017 Yılında Yurt Dışından En Çok Geline İller.

Kaynak: bianet.org (2018).

Grafik 4: 2017 Yılında Yurt Dışına Göçün En Çok Olduğu İller.

Kaynak: bianet.org (2018).

Bahsedilen bu istatistikler ve yapılan daha nice çalışmalar bizlere Türkiye'nin g ile ilgili yaşadığı, yaşamakta olduğu ve gelecekte yaşayabileceği olası siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunlar hakkında bir fikir vermektedir. 2011 yılından günümüze doğru gelecek olursak da Suriye'deki iç savaş durumundan dolayı Türkiye'ye yönelik gerçekleşen g hareketleri sebebiyle Türkiye de çeşitli ve yeni düzenlemeler yapmak durumunda kalmıştır. Geliştirilen geçici koruma statüsü ile Suriye'den gelen kişilerin özellikle barınma, entegrasyon ve ekonomik hareketlilik gibi konularda daha sistemli bir şekilde uluslararası koruma altına alınabilmeleri hedeflenmiş ve büyük ölçüde de sağlanmıştır (Tekelioğlu, Doğan ve elebi, 2015).

2.3. Yunanistan'ın Güç ve İltica Politikaları

Avrupa Topluluğu yesi olana kadar Yunanistan'da bir g politikası varlığından söz edilememektedir. Hem etnik bakış açısı hem de ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum sebebiyle de dışarıdan g için pek de cazibesi olduğu söylenememektedir. Daha çok da dışarıya g veren bir ülke konumunda olmuştur. Bu yüzden de bu konuda herhangi bir politika geliştirme gereği duyulmamıştır (Papageorgiou, 2013).

Ancak komünist rejimlerin çökmesi ve ortaya çıkan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar sebebiyle 1990'lı yıllarda özellikle Arnavutluk'tan ülkeye olan g dalgaları ile g kamusal bir sorun ve kamusal bir konu halini almıştır (Gropas ve Triandafyllidou, 2015).

Son olarak da özellikle Suriye'deki savaş ortamından kaçmak isteyenlerin yoğun bir şekilde Yunanistan'a geçici, kalıcı ya da transit olarak g etmeyi amaçlamaları ile beraber g olayı büyük bir sorun halini almıştır. G sorunu ile daha sistematik bir şekilde baş edebilmek için de 2016 yılında Yunanistan G Politikaları Bakanlığı kurulmuştur. Bu sayede de g sorununa yönelik çok yönlü çözümler hakkında bakanlık seviyesinde ilgili ulusal ve uluslararası paydaşlarla kapsamlı bir çalışma yapma imkanı doğmuştur (Papadimitriou, 2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇMEN VE SİĞINMACI

İnsanlar geçmişte de günümüzde de çeşitli sebeplerden dolayı ya bireysel bazda ya da kitlesel bazda bir yerden başka bir yere hareket etmektedirler. Bu hareketlilik zaman zaman yaşadıkları bölge/ülke vb. içinde gerçekleşirken bazı özel durumlarda ise yaşadıkları ülkeden başka bir ülkeye doğru olacak şekilde gerçekleşmektedir. Tam da bu esnada gerçekleşen hareketliliğin adı ve bu ada bağlı olarak ortaya çıkacak ya da çıkabilecek sonuçlar/durumlar açısından farklılıklar meydana gelmektedir.

Göçmen ve sığınmacı kavramları yukarıda bahsedilen bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleştirilen yer değiştirme sonucunda karşımıza bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu iki kavram arasındaki temel farklılık insanların tercihleridir. Şöyle ki; en basit haliyle kendi iradesi ile yer değiştiren insana göçmen denirken; yer değiştirmek zorunda bırakılan insana sığınmacı denmektedir (Eldridge, ty).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR, 2016) sığınmacıların evlerini orada kalırlarsa ölüm tehdidi ile karşılaşacaklarından dolayı hayatlarını kurtarabilmek ve yaşamlarını devam ettirebilmek için terk ettiklerinden bahsederken; göçmenlerin ise çeşitli başka sebeplerden dolayı (ekonomik, ailevi, eğitim, vb.) evlerini terk edip başka yerlere/ülkelere taşındıklarından bahsedilir (Ziya, 2012). Aslında bu tanımlamayı yaparken bile aradaki fark kelimelerde ortaya çıkmaktadır. Sığınmacılar için “terk etmek” fiili kullanılırken; göçmenler için “taşınmak” fiili kullanılmaktadır. Bu nüans dahi aradaki farkı ortaya koymaktadır.

İşte bu farklılıklardan dolayı (yer değiştirme sebepleri ve şekillerinden dolayı) bu iki grubun gittiği yerlerde sahip olduğu ya da sahip olması gereken haklar da bir o kadar birbirinden farklıdır.

3.1.Göçmenlerin Hakları

Türk Dil Kurumunda (ty) yapılan tanımlamaya göre yaşadığı yeri özellikle yeni bir iş bulmak amacıyla; hayatını daha iyi koşullar altında devam ettirmeyi amaçlayarak genellikle de kendi rızasıyla bırakıp yeni bir bölge veya ülkeye yerleşen insanlara göçmen denir.

Genel olarak insan haklarındaki eksikliklerin kendisi göçün ana sebepleri arasındadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948) 22. Maddesinde şu şekilde belirtilmektedir: “Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.”

Bu yüzden de göçmenlerin hakları evrensel insan hakları ile örtüşmelidir. Bu haklar her yerdeki bütün insanları kapsamaktadır. İnsan ister kimliğine sahip olduğu ülkede olsun; ister geçiş ülkesinde olsun; isterse de göçmen olarak ulaştığı ülkede olsun; hiçbir fark yaratmaksızın insan haklarında belirtildiği üzere o anda hangi ülkede bulunuyorsa ekonomik, sosyal, kültürel, bireysel ve politik haklara sahip demektir.

Ancak bu durum her zaman yazıldığı şekliyle işleyememektedir. Özellikle de göçmen kişinin ulaştığı son durak olan ülkede bir dizi problemlerle karşılaşabilmektedir. En basit haliyle toplumsal, ekonomik ve politik düzeyde ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Bu durumla baş edebilmek için Birleşmiş Milletler Gelişme Hakkına Dair Bildiride (1986) şu şekilde belirtilmiştir: “Devletlerin, nüfusun tamamının ve bütün bireylerin faal, serbest ve belirleyici surette gelişmeye katılmaları ve bundan kaynaklanan menfaatlerin adil bir biçimde dağıtılması esasına dayanan ve nüfusun tamamının ve bütün bireylerin refahını sürekli olarak geliştirmeyi amaçlayan ulusal gelişme politikalarını formüle etme yetkisi ve görevi vardır.”

Yukarıda bahsedilen düzenlemeler göçmenlerin sahip olduğu hakların temelini oluşturmaktadır. Bunlar bütün insanların sahip olması gereken temel haklardır. Ancak söz konusu göçmenlik olduğu zaman bu haklar ve bu hakların uygulanması daha da

önem taşımaktadır. Var olan verilmiş hakların uygulanması ve iyileştirilmesi için BM'nin ve devletlerin çalışmaları sürekli ve daha kapsayıcı olacak şekilde devam etmektedir.

3.2.Sığınmacıların Hakları

Türk Dil Kurumunda (ty) yapılan tanımlamaya göre yaşadığı bölgeden, ülkeden savaş, siyasi ve/veya dini inanışları sebebiyle başka bir yere (bölgeye/ülkeye) gitmek mecburiyetinde bırakılan ve o gittiği yerlerde yaşamak mecburiyetinde olan insanlara sığınmacı denir.

Bir önceki bölümde de değinildiği gibi sığınmacılık da aynı göçmenlik gibi uluslararası insan haklarının tam ve yeterli şekilde uygulanmaması; ülkelerin kendi vatandaşlarına karşı ayrımcı ve kötü davranış ve yaklaşımları sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Ancak söz konusu sığınmacılık olduğunda ortada göçmenliğe nazaran daha ciddi sorunlar var demektir. Bu ciddi sorunlar da beraberinde daha ciddi ve sert düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin tanıdığı hakların üzerine ek çalışmalar yapılarak sığınmacıların hangi koşullarda ne tür korunmaya ve haklara sahip olması gerektiği üzerinde uzun yıllar boyunca çalışmalar yürütülmüştür.

Temel olarak sığınmacıların sahip olması gereken haklar Cenevre Sözleşmesi (1951) ve daha sonrasında hazırlanan Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol (1967) kapsamında ele alınmaktadır. Kısaca bu uluslararası anlaşmalara göre her sığınmacı şu haklara sahiptir:

“-Yerleştiği ülkenin yasalarına ve diğer genel kurallarına uymakla yükümlüdür;

-Aynı zamanda anlaşmaya tabi olan ülkelerde hiçbir şekilde sığınmacılara eğitim, kültürel, ekonomik, toplumsal, ve ekonomik olarak ayrımcılık uygulayamaz;

-Sığınmacıların ayrıca ırkçılığa karşı korunmasının da sağlanması gerekmektedir. Bu yüzden sığınmacılar yerleştiği ülkenin hukuk mahkemelerine o ülke vatandaşları gibi serbestçe ve kolayca başvurabilmektedir;

-Sığınmacılara da aynı diğer yabancılara sunulan hizmetlerin sunulması gerekmektedir. Bu hizmetlere menkul ve gayrimenkul edinme ve ilgili haklar da dahildir;

-Sığınmacılar aynı diğer yabancılar gibi sivil toplum kuruluşları kurabilme hakkına sahiptirler;

-Sığınmacılar ücretli bir işte çalışma bakımından diğer yabancı ülkelere gelenlere sunulan haklardan yararlanabilmektedirler;

-Eğitim konusunda ise o ülke vatandaşlarına yapılan uygulamanın aynısının sığınmacılara da uygulanması gerekmektedir;

-Yerleşme ve ikamet konusunda anlaşmaya tabi olan ülke bu insanlara kolaylık sağlamak durumunda ve herhangi bir seyahat belgesine sahip olmayan sığınmacıya bir kimlik kartı çıkartmak durumundadır;

-Eğer sığınmacı başka bir ülkeye kabul edilirse bu kişinin o ülkeye nakli için gerekli koşulları ve yardımı sağlamak durumundadır.”

Bu haklar sığınmacıların hayatlarını kolaylaştırmak amacıyla temel olarak hazırlanmıştır. Ancak aynı göçmenlikte olduğu gibi söz konusu sığınmacılar olduğu zaman bu haklar ve bu hakların uygulanması daha da önem taşımaktadır. Özellikle günümüzde sürekli yaşanan küresel kaos ortamlarından dolayı verilmiş bu hakların uygulanması ve iyileştirilmesi için BM’nin ve taraf ülkelerin çalışmaları sürekli ve daha kapsayıcı olacak şekilde devam etmek zorundadır.

Tablo 8: Göçmen ve Sığınmacıların Haklarının Karşılaştırılması.

GÖÇMENLERİN HAKLARI	SIGINMACILARIN HAKLARI
1. Maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek isteyen ve bunun için başka bir yere göç edenlere göçmen denir.	1. Mülteci olarak uluslararası koruma statüleri resmi olarak tanınmamışlara sığınmacı denir.
2. Evrensel insan hakları ile örtüşmelidir.	2. Evrensel insan hakları ile örtüşmelidir.
3. Yerleştiği ülkenin yasalarına ve diğer genel kurallarına uymakla yükümlüdür.	3. Yerleştiği ülkenin yasalarına ve diğer genel kurallarına uymakla yükümlüdür;
4. Eğitim, kültürel, ekonomik, toplumsal, ve ekonomik olarak ayrımcılık uygulanamaz.	4. Eğitim, kültürel, ekonomik, toplumsal, ve ekonomik olarak ayrımcılık uygulanamaz.
5. Sosyal güvenlik hakkı vardır.	5. Sosyal güvenlik hakkı vardır.
6. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların göç ettiği ülke tarafından ve uluslararası işbirliği ile sağlanması gerekmektedir.	6. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların sığındığı ülke tarafından ve uluslararası işbirliği ile sağlanması gerekmektedir.
7. Sivil toplum kuruluşları kurabilme hakkına sahiptirler.	7. Sivil toplum kuruluşları kurabilme hakkına sahiptirler.
.	8. Irkçılığa karşı korunma sağlanır.
	9. Diğer yabancılara sunulan hizmetler sunulur.
	10. Sığınmacı başka bir ülkeye kabul edilirse bu kişinin o ülkeye nakli için gerekli koşullar ve yardım sağlanır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PSİKOLOJİK DESTEK HİZMETLERİ

Psikolojik destek geleneksel iyileştirme sürecine ek olarak sağlanan bir destek hizmeti olarak her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Geleneksel iyileştirme süreci insanın öncelikle ve bazen sadece biyolojik olarak iyi olmasını, insanın karnının tok sırtının pek olmasını hedeflerken artık günümüzde insanın iyi olması için sadece bunların yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Biyolojik ihtiyaçların yanı sıra insanların ruhsal/psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesinin en az biyolojik ihtiyaçlar kadar önemli olduğu tartışılmaz bir şekilde kabul görmektedir (Diener ve Ryan, 2009).

İnsanlar gerek gündelik hayatlarında karşılaştığı zorluklarla başa çıkabilmek için; gerekse bireysel ya da toplumsal felaketler yaşandığı zaman biyolojik bütünlüğünü korumanın yanı sıra ruh sağlığını da koruyup, bütün olarak iyi olabilmek için bu psikolojik desteklere ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaca yönelik hizmeti bazen bireysel olarak (satın alma ya da kamu desteği ile) bazen de ilgili sivil toplum kuruluşları ya da kamu kuruluşlarınca (özellikle felaket zamanlarında) edinebilmektedir.

Psikolojik destek hizmetlerine erişebilmek eskiden lüks olarak kabul edilip sadece belli bir statüdeki bireylerin erişebildiği bir şey iken; artık bu hizmetlere her koşulda her bireyin ulaşabilmesi amaçlanmakta ve gerekli durumlarda insanların ayağına kadar bu hizmetler götürülmektedir.

Doğru zamanda doğru şekilde doğru psikolojik desteğin ulaştırılması sayesinde birçok sorunun önüne geçilebilmektedir. Bu sayede ileriki dönemlerde ortaya çıkması muhtemel kriz durumlarının psikososyal etkileri azaltılabilmekte; bireyin ya da toplumun daha hızlı bir şekilde kendini toparlaması ve normal yaşamına dönebilmesi desteklenebilmekte ve herhangi bir olumsuz durum ya da kriz ortamından kaynaklanabilecek bireysel ve toplumsal ihtiyaçların daha hızlı bir şekilde belirlenip ona göre hazırlık yapılabilmesine imkan sağlanmaktadır. Bu sayede hem bireyler hem de toplumlar olası psikolojik sorunlara karşı daha dayanıklı bir hal almakta ve oluşan muhtemel psikolojik yaraları daha hızlı bir şekilde sarıp hem birey hem de toplum seviyesinde kendini tedavi edebilmektedir (UNICEF, ty).

4.1.Gündelik Hayattaki Psikolojik Destek Hizmetleri

Gündelik hayatımızda karşılaştığımız sorunlar ile baş edemediğimiz ya da bu sorunlarla baş edebilecek gerekli donanıma sahip olmadığımızı fark ettiğimiz zaman genellikle bir uzmanın yardımına başvururuz. Bu uzman konusunda yetişmiş olan psikologlar, psikolojik danışmanlar ve psikoterapistlerdir.

Bazı durumlarda sadece danışmanlık yeterli olabilirken bazı durumlarda ise bu yetersiz kalır ve işin içine o zaman psikoterapi dahil olmaktadır. Psikoterapinin danışmanlıktan ayrıldığı en temel konu ise terapinin bir çeşit tedavi/iyileştirme süreci olmasıdır. Bu süreçte terapi alan ve terapi veren birlikte terapötik bir ilişki içinde olurlar. Ve yardım isteyen kişinin belirli konularla baş edebilmesi için ve onun gerekli beceri ve yetkinliğe sahip olabilmesi için derinlemesine bir süreç içine girer. Terapist ile birlikte girilen bu yol ancak terapist ve terapi alanın ilgili konu hakkında kişinin yeterli yetkinliği kazandığı konusunda hem fikir olması ile sonlanır. Daha sonra kişi daha başka bir konuda/alanda desteğe ihtiyaç duyarsa tekrardan ilgili uzmandan yardım talebinde bulunabilmektedir (Türk Psikologlar Derneği, 2018).

Bu uzmanlar bizlere çok geniş bir yelpazede hizmet sunmaktadır. Bunlardan bazı örnekler verecek olursak;

-Bilişsel Davranışçı Terapi,

-Cinsel Terapi,

-Çift ve Aile Terapisi,

-Çocuk-Ergen Psikoterapisi,

-Grup Psikoterapisi,

-Kognitif Terapi,

-Psikanalitik Psikoterapi,

-Psikodrama,

-Şema Terapi, vb.

4.1.1. Bilişsel Davranışçı Terapi

Bilişsel Davranışçı terapi 1960'lardan günümüze oldukça yaygın kullanılmakta olan psikoterapi yöntemidir. Bu yöntemin uygulanişından bilimsel ilkeler ve öğrenme kuramları temel alınmaktadır. Bu terapi yöntemi uygulamada süreç ve içerikten oluşmaktadır. Yapılan çalışmalarda öncelikli odak nokta kişinin güncel sorunlarıdır. Sınırlı bir zamanda olabildiğince fazla sorunun çözümlenebilmesi amaçlanmaktadır. Ancak bu bir terapi süreci olduğu için sadece güncel sorunlarla sınırlı kalınmaz. Geçmişten o güne kadar gelen sorunların yaratmış olduğu stres ve o stresin kaynakları ile baş etmeyi sağlayacak çeşitli becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Bu beceriler;

- Çarpık düşünceleri saptamak,
- Var olan inançları değiştirmek,
- Çevreyle yeni ilişkiler kurmak ve
- Nihayetinde de davranış değişikliğidir (Bilişsel Davranışçı Terapiler Derneği, ty).

4.1.2. Cinsel Terapi

Cinsel terapi alanındaki çalışmalar ilk olarak 1960'lı yıllarda William Masters ve Virginia Johnson tarafından yapılmıştır. Cinsel terapi uygulama alanı olarak bireylerin gündelik hayatlarında yaşamış oldukları cinsel problemlerle baş edebilmelerini ve bu problemlerin kaynaklarını bulmayı hedefler ve bir dizi çalışmalarla bu sorunun terapötik ilişki ile çözülmesini amaçlar. Bu çalışmalar yapılırken terapi esnasında fiziksel temasta bulunulması beklenmez; konuşma terapisi kullanılarak sorunların kaynağına inmeye çalışılır. Bu terapi yöntemi ile genel olarak;

- Cinsel işlev bozuklukları,
- Erken boşalma,
- Vajinismus,
- Orgazm bozuklukları,

- Ağırlı cinsel ilişki,

-Cinsel isteksizlik vb. konular çalışılmaktadır (Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, 2011).

4.1.3. Çift ve Aile Terapisi

Çift ve aile terapilerinde evli olsun olmasın çiftlerin karşılaştıkları ilişkisel sorunlara odaklanılır. Terapiler esnasında terapist kontrolünde çiftlerin kendilerini ifade edebilmelerine ve birbirleriyle konuşmalarına yer verilmektedir. Bu yöntemde genellikle çiftler birlikte seansa girerlerken bazı durumlarda tek bireyin ilişkisi baz alınarak da çift terapisi yapılabilmektedir. Bu terapinin genel olarak amaçları;

- Birlikte hedefler oluşturmak,

- Oluşturulan bu hedeflere birlikte çözüm oluşturmak,

- Farklı bakış açılarına rağmen bireylerin bir araya gelebilmelerini sağlamak,

- Bütün farklıların birlikte ele alınmasını sağlamak ve

- Bütün farklılıklara rağmen beraber yaşanabileceğini göstermektir (Davranış Bilimleri Enstitüsü, ty).

4.1.4. Çocuk – Ergen Psikoterapisi

Çocuklarla yapılan psikoterapilerde çocukların duygusal, davranışsal ve bilişsel seviyelerinin artırılmasına yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu sayede de çocukluk döneminde oluşabilecek ve daha ileriki dönemlerde hayatlarını etkileyebilecek olumsuzlukların önüne geçmek bu çalışmaların temel hedeflerindendir.

Aynı şekilde ergenlerle de duygu, davranış ve düşünce sistemlerinde yaşadıkları gelişimsel dönemden kaynaklı bozulmalar olabilmesi sebebiyle terapi yapılabilmektedir. Her iki grupta da esas amaç çocuğun ve ergenin hem içinde bulunduğu yaş döneminde hem de ileriki yaş dönemlerinde daha kaliteli bir hayata

sahip olmasına katkı sağlamak ve erken yaşlarda sorunlarla baş edebilme becerilerinin kazandırılmasıdır. Bu terapilerde genel olarak şu sorunlarla çalışılmaktadır:

- Ergenlerde arkadaş problemleri,
- Aile-ergen çatışmaları,
- Ergenlerde madde bağımlılığı,
- Ergenler okul başarısızlıkları,
- Ergenlerde suç davranışları,
- Ergenlerde özgüven eksikliği,
- Takıntılar, panik ataklar, depresyon (PSYCHOTER, ty).

4.1.5. Grup Psikoterapisi

Grupla çalışmaya yönelik terapi eğitimi almış olan psikoterapistlerce en az 3 kişi en fazla 20 kişi ile yapılan terapi çalışma yöntemidir. Birçok terapi ekolünün kendine ait özelliklerini taşıyan grup psikoterapileri mevcuttur. Hedef burada kişilerin yalnız olmadıklarının farkına varmalarını sağlamak, grup içi dinamiklerle ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak bunu yaparken de grup psikoterapistinin yani liderinin gözetimini sağlamaktır. Genel olarak;

- Anksiyete bozuklukları,
- Duygu durum bozuklukları,
- Psikotik bozukluklar,
- Yeme bozuklukları,
- Madde ve alkol kullanım bozuklukları,
- Kişilik bozuklukları,
- Travmalar,

- Çatışma çözümleme,
- Her türlü ilişkisel bozukluklar ve
- Yaşam düzenine yönelik uyum bozuklukları gibi konularda grup psikoterapisi uygulanmakta ve bireysel terapi kadar (hatta zaman zaman daha fazla) başarı elde edilebilmektedir (Türkiye Psikiyatri Derneği, ty).

4.1.6. Kognitif Terapi

1960 yılında Dr. Aaron T. Beck tarafında bulunan bu yöntemin 1977'ten beri çeşitli çalışmalarla güvenilirlik ve geçerliliği sağlanmaya devam edilmektedir. Bu terapi yöntemi hastanın kendisine ve sorunlarına yönelik bir yöntemdir. Herhangi bir ön yargı, kültürel değer bu çalışmaları etkilemez; yani kültürden bağımsız bir yöntemdir.

Bu terapi yönteminde kullanılan bazı terimler;

- Otomatik düşünceler,
- Koşullu varsayımlar,
- Kök inançlardır.

Bu yönetime göre çocukluğumuzdan beri kendime kazandırmış olduğumuz kök inançlar, kök inançlarımızı sınıadığımız ve doğru kabul ettiğimiz koşullu varsayımlarımız ve bu inanç ve varsayımlarla oluşturduğumuz otomatik düşüncelerimiz danışan-terapist işbirliği ile işlevsel hale getirilebilmektedir (CBTİstanbul, ty.).

4.1.7. Psikanalitik Psikoterapi

Psikanalitik psikoterapi genellikle psikanaliz ile karıştırılmaktadır. Benzerlikleri olmasına rağmen bu ikisi birbirinden farklıdır. Psikanalitik psikoterapi temel olarak psikanaliz ilkelerini temel alır. Aralarındaki bazı farklılıkları ise şu şekilde sırlanabilir:

- Psikanalitik Psikoterapi
- Hasta bir divana uzanmaz.

- Serbest çağrışım kural değildir.
 - Haftalık seanslar esnek tutulabilir.
 - Sınırlı değişim hedeflenir.
 - Sağaltım daha kısa sürer.
- Psikanaliz
- Hasta bir divana uzanır.
 - Serbest çağrışım kuraldır.
 - Haftada en az 2, ortalama 3-4 seans gerekir.
 - Kökten değişim amaçlanır.
 - Sağaltım yaklaşık 2-3 yıl devam eder.

Her psikoterapide olduğu gibi buradaki temel amaç terapist ile danışan arasında terapötik bağın en iyi şekilde kurulmasının sağlanması ve kişinin ihtiyacı olan kaynaklara erişiminin sağlanması; böylece de kişinin ihtiyacı olan değişimin etkili bir şekilde edilmesine katkı sağlanmasıdır (Canbazoglu, ty).

4.1.8. Psikodrama

Moreno tarafından 1920'li yıllarda ortaya çıkan bu yöntem 1930'lu yıllardan itibaren çocuk gelişimi, iş ve çeşitli öğrenim alanlarında kullanılmaya başlanmıştır.

Bu yöntemde kişiler yaşadıkları sorunu bir grup ortamı içerisinde sahneye taşıyarak yeniden ele almakta ve yapılan dramatik canlandırmalar ile sorunlarını güvenli bir ortamda deneyimleme imkanı bulmaktadırlar. Karşılıklı etkileşim ile yapılan bu etkinlik sayesinde kişiler arasındaki etkileşim de ayrı bir önem kazanmakta ve bireysel terapiden farklı olarak iki ya da daha fazla kişinin iç dünyaları bir diğeri ile karşılaşmaktadır. Bu terapide kişiler bir an için karşısındakinin iç dünyasını hissedebilmekte ve kendisinin de nasıl hissettiğinin farkına varabilmekte; bu sayede

de elde edilen etkileşim ile sağaltım sağlanabilmektedir. Bu yöntemde bazı temel öğeler yer almaktadır. Öğeler şu şekilde sıralanabilir:

- Sahne,
- Protagonist (Baş oyuncu),
- Yönetici (Terapist),
- Yardımcı egolar ve
- Grup (Sağın, 2008).

4.1.9. Şema Terapi

Jeffrey Young tarafından geliştirilen bu terapi yöntemi kişinin erken dönemlerindeki yaşantı deneyimlerinin yetişkinlikte ortaya çıkış şekillerinin keşfi ile ilgilenir (Şema Terapi Enstitüsü, ty). Şema terapide kişi ile çalışan terapist, kişinin dünden bugüne kadar geliştirmiş olduğu şemaları, yapıları incelerken genel olarak şu konular üzerinde odaklanmaktadır:

- Güvenli bağlanma,
- Hareket özgürlüğü,
- Yeterlilik,
- Olumlu kimlik algısı,
- Gereksinim ve duyguların ifade dilebilmesi,
- Kendiliğindenlik,
- Oyun,
- Sağlıklı sınırlar,
- Öz denetim (Eğitim Psikoloji Aile Derneği, ty).

Bütün bu bahsedilen psikolojik destek hizmetleri genellikle kişinin kendi rızası ve katılımı ile gerçekleşmektedir. Bu yüzden de bu hizmetler kendine has bir ücretlendirmeye tabi olmaktadır. Bu süreçlere hem para hem de zaman ayırabilen kişiler gündelik hayatlarını daha kaliteli bir şekilde idame ettirebilmek için bu hizmetlerden yararlanmaktadır.

Ancak bazı durumlarda bu hizmetler kamu hizmeti olarak da ücretsiz bir şekilde devlet eli ile sağlanabilmektedir. Devlet hastanelerinin psikiyatri servisinde ayakta tedavi görmek isteyenler ile bir sağlık kuruluşuna yatırılması uygun görülen hastalar, devletin adli denetiminde olan kişiler ve devlet koruması altında olan kadın ve çocuklar bahsi geçen psikolojik destek hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilmektedir.

4.2.Özel Durumlardaki (Savaş, Doğal Afet vb.) Psikolojik Destek Hizmetleri

Özel durumlar özel müdahaleleri gerektirmektedir. Özel durumlarda bir duruma müdahale edilecekse o duruma uygun kaynaklara (özellikle nitelikli insan kaynağına) ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü akut durumlar akut müdahaleleri ve bu akut duruma müdahale edebilecek uygun yeterliliğe ve yetkinliğe sahip ekipleri gerekli kılmaktadır.

Savaşlar, doğal afetler, salgınlar, vb. durumlar müdahale gerektiren en özel durumlardandır. Bu durumlar bireylerin en ummadığı, en hazırlıksız olduğu anlarda meydana gelirler. Bu sebeple de hem birey seviyesinde hem de toplum seviyesinde yaşattığı maddi ve manevi yıkımın boyutu da oldukça yüksektir (Kızıllıhaç, ty).

Bu tür durumlarda yıkımın boyutu büyüdükçe yapılması gereken müdahalenin de boyutu büyümektedir. Bu durumlarla baş edebilmek kişileri aşacağı için artık ulusal ve/veya uluslararası kamu kuruluşlarını, sivil toplum kuruluşlarını, çeşitli dernek ve federasyonları sahnede görmeye başlarız. Ancak yaşanan bir olay devletin kendisine de maddi olarak ciddi hasarlar vermişse ya da isteyerek ya da istemeyerek devlet ya da devletler bir şekilde taraf olmuşlarsa sahada en etkin olarak ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları hareket ederek kişilerin ve toplumun maddi, manevi ve psikolojik yaralarını sarabilmekte ve bu ihtiyaçları giderebilmektedir.

Her ülkenin kendi sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra uluslararası aktörler daha etkin bir şekilde bu özel durumlarda çalışabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), UNICEF, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Uluslararası Kızılay Kızılhaç Dernekleri Federasyonu gibi uluslararası kuruluşları dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen savaş, salgın, doğal afet ve benzeri durumlarda görebilmemiz mümkündür (IFRC, ty).

Bu tip kuruluşlar olaydan zarar gören kişi ve toplumlara şu şekilde hizmet vermektedirler:

- Savunuculuk faaliyetleri,
- Var olan durum hakkında bilgilendirme,
- Toplumsal ve uluslararası farkındalık oluşturarak kişilerin psikolojik destek hizmetlerinden etkin şekilde yararlanabilmesini sağlama,
- Psikolojik destek hizmet sistemlerinin kriz öncesinde, esnasında ve sonrasında sağlıklı işleyebilmesi için hem kurumsal hem de toplumsal olarak hazır bulunma,
- Toplum içi iletişimi ve sorunlarla baş edebilme mekanizmaları güçlendirme,
- Çalışanları ve gönüllüleri aracılığıyla bireylere ve topluma duygusal destek sağlayarak kişilerin ve toplumun normale dönebilmesine katkı sağlayarak kişilerin ve toplumun kötü durumlarla baş edebilmesine destek olmakta ve yeniden yapılanmalarını sağlamaktadırlar (Psychosocial Center, ty).

4.2.1. Vaka Örneği-1: Beslan Katliamı

1 Eylül 2004 tarihinde Rusya'da Kuzey Osetya'nın Beslan kentindeki çocuklar yeni okul yılının başlamasını beklerken asker üniformalı 30 kişinin okul bahçesine ateş açarak girdiğine tanık olmuştur. O esnada 50 kişi kaçabilirken diğerleri okulun spor salonunda 3 gün boyunca aç ve susuz bir şekilde rehin kalmıştır. 3 Eylül'de yaklaşık 2 saat süren çatışmalar sonucunda kurtarma işlemi tamamlanmıştır. Ancak kurtarma anına kadar 186'sı çocuk olmak üzere 400 kişi ölmüş ve binden fazla kişi de yaralanmıştır (Euronews, 2014).

Bu olayın ardından Beslan’da Uluslararası Kızılay Kızılhaç Dernekleri Federasyonu’na dahil olan Rus Kızılhaç’ı tarafından bu olaydan etkilenen çocuklara yönelik çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu gruplarda çocuklar çeşitli etkinliklerde yer almışlardır. Irina Kusova, Rus Kızılhaç’ı Kuzey Osetya sorumlusu, sağlanan çalışma grupları ile çocuklara hem psikolojik hem de sosyal destekler sağlandığını; bu sayede çocukların kendilerini toparlayabildiklerini ve çocukların artık boyama yaparlarken siyah rengi bir kenara bırakıp sadece renkli boyalarla resim yapmaya başladıklarını bildirmiştir (IFRC, 2005).

4.2.2. Vaka Örneği-2: Mental Sağlığın Tehlikeli Bölgelerde Çalışma Üzerine Etkisi

Suriye’de savaştan etkilenenlere yardım eden Suriyeli sağlık çalışanları kendilerinin yardım ettiği insanların deneyimleri sebebiyle travmatize olduklarını; kişisel hayatları ile profesyonel hayatları arasında ayırım yapmakta zorlandığını anlatmaktadırlar. Bu söylemler Dünya Sağlık Örgütü’nün 200’den fazla Suriyeli sağlık çalışanına uyguladığı anketlerden elde edilmiştir. Bu ölçümde bu bireylerin yaşadıkları, yaşamaları muhtemel çeşitli psikolojik rahatsızlıklara ve sorunlara yer verilmiştir. Çalışma Dünya Sağlık Örgütü’nün Gaziantep Ofisi tarafından yürütülmüş ve elde edilen veriler sonucunda savaş bölgesinde çalışan sağlık çalışanlarına yönelik çeşitli önlemler almayı gerekli bulmuşlardır.

Buna göre çalışanların sağlıklı kalabilmeleri ve stresle baş edebilmeleri için çeşitli bilgilendirici seminerler düzenlenmiş, grup çalışmaları yapılmış, eğitim materyalleri hazırlanmış, 24 saat ulaşabilecekleri bir telefon hattı oluşturulmuş; ayrıca eğitim alan kişilerin de birer eğitici olmaları sağlanarak diğer benzer durumda olan sağlık çalışanlarına ulaşabilmesi amaçlanmıştır (WHO, 2017).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN'DAKİ SURİYELİ SIĞINMACILARA SUNULAN PSİKOLOJİK DESTEK HİZMETLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Suriye'nin kuzeyinde en uzun sınıra sahip olan ülke olması sebebiyle ve de siyasi ve insani bakış açısı sebebiyle, Suriye'deki savaşın çıktığı ilk günden itibaren en çok Suriye topraklarından göç hareketine maruz kalan ülke Türkiye'dir.

Türkiye'den sonra Batılı ülkeler arasında en çok Suriye'den gelen göç hareketine maruz kalan ülkelere birisi de Yunanistan olmuştur. Türkiye üzerinden ya da farklı yollar üzerinden Avrupa'ya göç etmek isteyen kişiler genel olarak Avrupa topraklarında ilk durak olarak Yunanistan'ı tercih etmektedirler.

Bu sebeplerden dolayı bu iki ülkede gelenlere yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu bölümde Türkiye'ye ve Yunanistan'a gelen sığınmacılara yönelik sunulan çeşitli psikolojik hizmetlerden ve bu hizmetlere bağlı olarak çeşitli psikososyal gelişmelerden ve iyileşmelerden bahsedilecektir.

5.1.Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Sunulan Psikolojik Destek Hizmetleri

İlk günden bugüne Türkiye'nin Suriye konusunda yapmış olduğu girişimler, girişimlerdeki ortaklıkları ve anlaşmazlıkları çeşitlilik gösterse de değişmeyen tek şey Suriye'den gelen sığınmacılara her zaman kapılarını sonuna kadar açık tutmasıdır.

Türkiye'de 3.5 milyondan fazla (her geçen gün bu sayı değişiklik gösterdiği için net bir sayı söylemek pek de mümkün olmuyor) Suriyeli vardır. Ancak İç İşleri Bakanlığı'nın açıkladığına göre Ocak 2019 itibari ile bu sayı resmi olarak 3.632.622 (Üç milyon altı yüz otuz iki bin altı yüz yirmi iki)dir (Mülteciler Derneği, 2019).

Bu kadar büyük sayıdaki insan topluluğuna herhangi bir hizmeti sunabilmek oldukça büyük bir çaba gerektirmekte ve çeşitli yasal düzenlemeleri de zorunlu kılmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların beden ve ruh sağlıklarına yönelik

iyileştirici hizmetlerin sunulması çeşitli yasal düzenlemelerle sağlanabilmektedir. Hizmetlerin sağlanması ve gerekli düzenlemelerin sağlanması ağırlıklı olarak AFAD tarafından yapılmaktadır. Bu düzenlemeler genel olarak:

“-AFAD Yönetmeliği (Nisan 2011),

-AFAD Genelgesi 2013/8,

-Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu,

-Geçici Koruma Yönetmeliği,

-Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar AFAD-Sağlık Bakanlığı Protokolü,

-Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimlerine Dair Yönerge ve Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Genelge: 2015/8” olarak sıralanabilir (Karadoğan, 2017).

Ayrıca 2016 yılında o zamanki adı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca ilgili paydaşların da bir araya geldiği geniş kapsamlı bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Bu çalıştayda Suriyeli sığınmacıların iyi olma hallerine yönelik çeşitli konularda bilgi aktarımında bulunulmuş; sorun tespitleri yapılmış ve ilgili paydaşlarla beraber ortak yol haritaları belirlenmiştir. Çalıştayda savaşın yarattığı olası psikolojik sorunlara şu şekilde vurgu yapılmıştır: “Savaş ve zorunlu göç esnasında çeşitli travmatik yaşantıya maruz kalma riski oldukça fazladır (Georgei, 2012). Bu sebeple akut stres tepkisi ve travma sonrası stres bozukluğu gibi travma ile ilişkili ruhsal hastalıkların veya sorunların görünme sıklığı sığınmacılar arasında oldukça yaygındır (Steel, Chey, Silove, Marnane, Bryant, ve Ommeren, 2009). (...) Psikososyal literatürde bir afet olarak da adlandırılan bu durum, toplum ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir (Türk Kızılayı, 2008). Artan ihtiyacı karşılayabilmek için psikososyal alanda çalışan uzmanların ve kurumların çok çeşitli güçlükleri vardır. Dil sorunu, kültürel farklılıklar, geçici koruma altındakilerin sayısal fazlalığı, kaynakların bu fazlalık karşısında yetersiz kalabilmesi, savaş ve çatışmaların sürmesi ve özelliklerini değiştirmesi bu güçlüklerin başında gelmektedir.” (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016).

Bu kapsamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinasyonunda ve çeşitli kamu kurum/kuruluşları ile illerdeki sivil toplum kuruluşlarının koordineli çalışmalarına devam etmelerinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu kapsamda hali hazırda oluşturulmuş olan toplum merkezlerinin, kadın dayanışma evlerinin, çocuk eğitim merkezlerinin, toplum ruh sağlığı merkezlerinin, Suriyelilerin sorunları üzerine uzmanlaşmış çeşitli merkezlerin desteklenmesine devam edilmesi ve imkanlar dâhilinde bu merkezlerin sayılarının arttırılması ve yeni ihtiyaçlara yönelik yeni uzmanlık merkezlerinin açılması kararlaştırılmıştır. Ancak her şeyden önce bu durumla baş edebilmek için sivil toplumun önemine tekrar vurguda bulunulmuştur. Sivil toplum kuruluşlarının verdiği hizmetlerin bir ayağında devlet kurumlarının olmasının süreci daha hızlı ve etkili bir şekilde yürütüleceği kanısına varılmıştır. Ruh sağlığı alanında hali hazırda direkt ve dolaylı olarak birlikte çeşitli çalışmalar yürüten “Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği, Türkiye Kızılay Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği ile Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği” derneklerin çalışmalarına devam etmelerinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklı projelerle de sağlık-psikolojik-sosyal hizmetlerin sağlanabilmesi için çeşitli finansman arayış çalışmalarının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Buradan yola çıkarak ilk günden itibaren her geçen gün daha gelişerek ve genişleyerek sağlanan psikolojik hizmetlerin arttırılmasının öneminden ve yönteminden bahsedilmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016).

Yukarıda da bahsedilen çeşitli kaynak arayışları ile ilgili olarak SIHHAT projesi örnek olarak verilebilir. Uzun adı “Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sağlık statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi” olan ve kısaca “SIHHAT” adı ile anılan proje 1 Aralık 2016’da uygulanmaya başlamış ve 3 yıl boyunca sürecektir. Projenin sahibi Sağlık Bakanlığı’dır. Proje finansmanı Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT)-Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı’ndan (IPA) sağlanan fonlarla sağlanmakta ve 300,000,000 Avroluk bir bütçeyi kapsamaktadır. Bu projeyle hem Suriyeli yetişkinlerin, hem Suriyeli yeni doğanların hem de onlara hizmet veren personelin çeşitli merkezler kurulumu ve mobil hizmet ekiplerinin oluşturulması ile

biopsikososyal durumlarını iyileştirmek hedeflenmiştir.. Bu sayede hem yetişkin, hem yeni doğan Suriyelilerin psikolojik gelişimlerine katkıda bulunulması ile bu kişilerin toplum içinde daha huzurlu ve sağlıklı bireyler olmaları ve daha sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri de amaçlanmıştır (SIHHAT, ty).

Türkiye genelinde yukarıda bahsedilen çeşitli çalışmalar Suriye'deki olayların başladığı ve Türkiye'ye ilk sığınmacıların geldiği günden itibaren her gün yeni çalışmalarla ve var olan çalışmaların geliştirilip devam ettirilmesiyle çeşitlilik ve ivme kazanarak devam etmektedir.

5.2.Yunanistan'daki Suriyeli Sığınmacılara Sunulan Psikolojik Destek Hizmetleri

Özellikle Suriye ve Irak'tan Avrupa'ya kaçmak isteyen göçmenler şu iki yolu sıklıkla tercih etmektedirler:

- Edirne sınırından kaçak yollarla Avrupa'ya geçmek.
- Ege kıyılarından teknelerle Yunan Adalarına geçmek.

Bu Adaların Türkiye sınırına olan yakınlığı sebebiyle de en çok tercih edilen rota genellikle bu Adalar üzerinden Yunanistan'a ulaşma çabasıdır (Mülteciler Derneği, 2018).

2015 ve 2016'nın başlarında 1 milyondan fazla göçmen ve sığınmacı Yunanistan'a ulaşmıştır. Ancak Mart 2016'da Yunanistan'ın Türkiye ile Balkan sınırını kapatması ve AB ile Türkiye arasındaki sığınmacı ve göçmenlere yönelik yapılan anlaşmalar sonucunda bu sayıda düşüş yaşanmaya başlamıştır (UNHCR, 2018).

Türkiye'nin Ege'deki hem karadaki hem de denizdeki en yakın komşusu olan 11 milyon nüfuslu Yunanistan'da yaklaşık olarak 50 bin civarında sığınmacı bulunmaktadır. Bunların yaklaşık 38 bini ana karada, 11 bini adalarda yaşamakta ve 3 bini de serbest olarak dolaşmaktadır. Ülkelerindeki savaş ve zor durumundan dolayı Avrupa'ya ulaşmak için önce Türkiye ve oradan da Yunanistan'a ulaşmaya çalışanların çoğu Suriyeli sığınmacılardır. Özellikle Ege Denizi üzerinden geçmeye

alışan bu insanların çoğunluğu uygunsuz taşıma koşulları ve hava-deniz koşulları ile baş edemeyecek durumda olmaları sebebiyle Ege Denizinde hayatını kaybetmiştir.

Tablo 9: Avrupa'ya Sığınmaya alışırken Hayatını Kaybedenlerin Sayıları.

YIL	SAYI
2014	3279
2015	3771
2016	3521
2017	2993
2018	2262

Kaynak: IRC (ty)

Bütün zorluklara, denizlerdeki kazalara, ölümlere rağmen Yunanistan'a gelebilmeyi başaran sığınmacıların iyi olma hallerine yönelik bir dizi çalışmalar yürütülmektedir. Bu alışmalar; ekonomik (hem iş bulma hem de kendi işlerini kurabilme imkanı), sağlık, koruma, bilgi edinme, sosyal ve psikolojik çalışmalar olarak genel hatları ile sıralanabilir.

Yunanistan'da sığınmacılarla yapılan çalışmalara örnek olarak "International Rescue Committee" (IRC)nin çalışmalarından bahsedebiliriz. IRC Yunanistan G Bakanlığı ile birlikte çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlarla hali hazırda göçmen, sığınmacı statüsünde olan ve bu statü için beklemekte olan şiddet mağduru kadın ve kıızlara yönelik çeşitli psikolojik ve sosyal çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda bu kişilere çeşitli sosyal yardım sağlamanın yanı sıra çeşitli psikolojik destek ve terapi hizmetleri verilmektedir. Bu alışmalar Atina, Selanik ile ana karadaki 4 ayrı kampta ve sığınma talebinin onaylanmasını bekleyen kalabalık insan gruplarının yaşadığı Sakız ve Midilli adalarında yoğun bir şekilde gerçekleşmektedir (IRC, ty).

Başka bir örnek de BMMYK'nin Yunan hkmeti ve bölgesel yönetimleri ile sivil toplum kuruluşlarının ortak olarak yürüttüğü entegrasyon ve barınma için acil destek programı ESTIA'dır (Emergency Support to Integration and Accommodation). Proje AB fonlarıyla gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda sığınma hakkı bekleyenlere şehirlerde barınma imkanı sunulmaktadır. Aynı zamanda bu kişilerin Yunanistan'da

ihtiyaç duydukları hizmetlere ve bilgilere erişmelerine destek verilmektedir. Bu sayede bu kişiler hem güvenli ortamlarda yaşayabilmekte, hem ihtiyaçlarını hızlı ve etkili bir biçimde karşılayabilmekte hem de Yunanistan'daki normal hayata adapte olabilmektedirler. Programın bir diğer ayağı ise nakit para desteğidir. Bu sayede sığınmacılar günlük ihtiyaçlarını giderebilmek için gerekli maddi kaynağa sahip olurken bir yandan da yaptıkları harcamalar ile ülke ekonomisine de katkı sağlayabilmektedirler (UNHCR, 2019).

Yunanistan'daki çeşitli organlarca sadece fiziksel müdahalenin yeterli olmadığı çeşitli olaylarla ortaya çıkmıştır. Bu sebeple de polisin, sınır güvenliğinin, sahil güvenliğinin, BMMYK ve diğer STK çalışanlarının ve gönüllülerin psikolojik ilk yardım konusunda eğitim almasının gerekliliğinin farkına varılmıştır. Bu kapsamda 2015 yılının sonlarına doğru Savaş Travma Vakfı'nın (War Trauma Foundation – WTF) BMMYK ile işbirliği ile psikolojik ilk yardım projesine başlanmıştır. Tam adı “Yunanistan'daki Polis, Sınır Güvenliği, Sahil Güvenlik, STK, BMMYK personeli, çevirmenleri, yerel partnerler ve gönüllüler için Psikolojik İlk Yardım'dır (PFA assistance for Police, Border security, Coast Guard, NGO, UNHCR personnel, translators, local partners and volunteers in Greece). Bu kapsamda bahsi geçen kamu ve sivil toplum çalışanları ile gönüllülerin psikolojik ilk yardım becerisi edinmesi ve bu becerilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Projede yer alan 320 kişinin psikolojik ilk yardım, stresle başa çıkabilme, öz bakım, psikolojik destek hakkında bilgilendirme ve yönlendirme konularında eğitimi yapılmıştır. Bu eğitimi alanlar daha sonra alanda karşılaştıkları sorun yaşayan bireylere doğru ve uygun şekilde müdahale edebilmiş ve o bireylerin ihtiyaçlarının en hızlı bir şekilde giderilmesini sağlamışlardır (Gkionakis, ty).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Dünya'nın ve özellikle Batı Dünyası olarak tanımlanan Avrupa'nın bütün tarih boyunca ve özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan bugüne kadar karşılaştığı Suriye'den kaçış olarak da adlandırabileceğimiz bu denli büyük insan hareketliliği beraberinde bütün insanlığa büyük sorumlulukları da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda çeşitli çalışmalar yapılmış ve hala daha yapılmaktadır (EEAS, 2018).

Genel olarak yapılan çeşitli yardım çalışmalarında ekonomik yardım kapsamında olanlar daha çok göz önünde olmuştur. Ancak o kadar göz önünde olmasa da insanların bireysel ve toplumsal hayatlarının önemli bir parçası olan psikolojik durumlarının da iyi olması gerektiğinin kimi devletlerce, kurumlarca daha en başta; kimileri tarafındansa zamanla fark edilmiştir. Önemli olan nokta ise er ya da geç bu durumun farkına varılmış olunmasıdır.

Her ülke, örgüt, topluluk ve ülke vatandaşları Suriyeli sığınmacılara ellerinden geldiğince – iyi niyetlerinden şüpheye düşülmeyecek şekilde – bir şeyler yapmaktadırlar.

Yapılan çalışmalarda sadece bazen bazı ülkeler diğerlerine göre daha fazla emek ve para harcamaktadırlar. Ayrıca bazı ülkeler diğerlerine göre daha fazla Suriyeli'ye ev sahipliği yapmakta ve bu durumu da bir insanlık görevi olarak kabul ederken diğerleri ne yazık ki bu görevden çeşitli sebeplerle kaçınmaktadırlar. Bu kaçınmanın yanı sıra kendileri direkt olaya el atmak yerine başka ülkeleri kendilerine güvenli bölge olarak kullanmaya çalışmaktadırlar. Genel olarak Avrupa Birliği'nin tutumu bu kısma uymaktadır.

AB, Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalarını AB Komisyonu dahilindeki AB Sivil Koruma Mekanizması kapsamında gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda kendi üye ülkelerine ve AB'ye komşu olan ülkelere yönelik çeşitli mali destek hizmetleri hazırlamakta ve bu sayede hem komşu ülkeleri yapılandırmakta, hem üye ülkeleri hem de AB'yi korumayı amaçlamaktadır. Bu mekanizma özellikle 2015 ve 2016'da artan sığınma talepleri ve artan Suriye'den kaçan insan sayısı sebebiyle daha da aktif bir hal almıştır. Bu kapsamda Macaristan, Sırbistan, Slovenya, Hırvatistan ve Yunanistan'a

kış çadırları, yatak, battaniye gibi malzeme tedariki konusunda çeşitli çalışmalar yürütmüştür (European Civil Protection And Humanitarian Aid Operations, 2016).

Bütün bu yukarıda sayılan ülkeler ve yardımlar arasında özellikle Avrupa'ya yönelik her geçen gün artmakta olan bu insan akını ile baş edebilmek, gelen insanları durdurmak ve onların Avrupa'nın içlerine kontrolsüz bir şekilde ilerlemelerini engellemek amacıyla özellikle Yunanistan'a yapılan mali yardımlar göze çarpmaktadır. Avrupa Komisyonu, Mart 2016'da ilk kez aktif hale getirilen Acil Destek Aracı ile AB bölgesi içindeki insani yardımları finanse etmeye başlamıştır. Bu kapsamda sadece Yunanistan'a Nisan 2018'e kadar 605.3 milyon Avro tutarında mali destek sağlamıştır (European Commission, 2018).

Bu kadar yüksek miktartlı mali desteğin kullanımı ile ilgili bir örnek verecek olursak eğer; Nisan 2016'da Avrupa Komisyonu Yunanistan'a insani yardım ve acil durum projelerinin – önceki bölümlerde bahsedilen ve Suriyeli sığınmacıların psikolojik durumlarını iyileştirmenin ve onları topluma kazandırmanın öneminin farkına varılması ile yapılan her projede ve çalışmada bu konu üzerinde de durulmuştur – gerçekleştirilebilmesi için 83 milyon Avro değerinde fon göndermiştir. Bu sayede Yunanistan'da beklemekte olan 50 bin civarındaki Suriyeli sığınmacının ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çeşitli çalışmalar yapılabilmektedir (European Civil Protection And Humanitarian Aid Operations, 2016).

Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere Türkiye Suriye'deki iç çatışmalar başladığından beri en fazla Suriyeli'ye ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Sayı hakkında resmi kurumların belirttiği ile yaşayan insanların düşündükleri arasında bazı farklar olsa da gerçek şu ki Türkiye ilk günden bugüne dek 3.5 milyondan fazla Suriyeli'ye ev sahipliği yapmaya devam etmektedir. Suriye'ye yapılan müdahaleler sayesinde Aralık 2018 itibari ile 285 bin 424 Suriyeli'nin ülkelerine geri döndüğü Türk İç İşleri Bakanı Süleyman Soylu tarafından açıklanmıştır (Doğruhaber, 2018). Yüzbinlerle ifade edilen bu sayı aslında hali hazırda Türkiye'de bulunanları göz önünde bulundurduğumuz zaman o kadar da büyük bir oran olamamaktadır. Bu sebeple Türkiye en başından beri yaptığı çalışmalara hala daha aktif bir şekilde devam etmektedir.

Hem AB'ye komşu olması hem AB üyelik sürecinde yer alması hem de Avrupa'ya geçmek isteyen Suriyeliler'in en yoğun olarak geldiği yer Türkiye olduğu için Yunanistan gibi Türkiye'de Avrupa fonlarından destek almaktadır. Bu kapsamda 29 Kasım 2015 tarihinde Türkiye ile AB arasında gerçekleşen zirvede AB Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar için 2017 yılı sonuna kadar bir fon sağlayacağını söylemiştir. Ancak ilk fonun yollanması 29 Haziran 2018 tarihine kadar beklemiştir. O tarihte AB'nin almış olduğu karar ile Türkiye'ye 3 milyar Avroluk (net miktar 2.9 milyar Avro'dur.) bir bütçenin yollanması ve bu bütçenin sadece Suriyeli sığınmacılar için yapılacak çeşitli projelerde kullanılması ve kullandırılması hedeflenmiştir. Ayrıca bu miktarın 2019'da ödenmesi kararına varılmıştır. Bu miktar ilk etapta yüksek bir miktar gibi görünse de aslında gerçek pek de öyle değildir. Yunanistan'ın 5 katı bir fon Türkiye'ye sağlanmaktayken Türkiye'nin ağırladığı sığınmacı sayısı bu orandan kat be kat daha fazladır. Dolayısıyla da bu fon tek başına yeterli olamamakta ve Türkiye kendi öz kaynaklarını daha fazla kullanmak zorunda kalmaktadır. Kaldı ki AB'nin bahsettiği 3 milyarlık destek de hala Türkiye'ye tam olarak ulaşmamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yapmış olduğu bir açıklamaya göre Türkiye'ye AB'nin vadettiği fondan henüz 1.75 milyar Avro gelmişken; Türkiye Suriyeli sığınmacılara toplamda 35 milyar Dolar harcadığını söylemiştir (Mülteciler Derneği, 2019)

Yukarıda bahsedilen hem gelen insan sayılarına, hem aktarılan fon miktarlarına hem de yapılan çeşitli çalışmalara bakıldığı zaman Türkiye'nin tek başına neredeyse Avrupa'nın tamamından daha fazla Suriyeli sığınmacılara yönelik çalışmalar yürüttüğü ortadadır. Türkiye sadece dışarıdan destek almayı beklememekte aksine kat be kat daha fazlasını kendi bütçesinden ve kendi kurumsal ve insan gücüyle karşılamaktadır. Bu durum bütün çalışmalarda olduğu gibi psikolojik destek çalışmaları için de geçerlidir. Türkiye'deki konu ile ilgili çalışan resmi kurumların, bakanlıkların ve sivil toplum kuruluşlarının (daha çok da yerel kuruluşlar) sayıları ve yaptıkları etkinliklerin sayıları, çeşitlilikleri ve kullandığı hem maddi hem de emek kaynaklarının Yunanistan'dan daha fazla olduğu ortadadır. Ayrıca bu çalışmalar her geçen gün artarak devam etmekte ve hem evlerine geri dönen, geri dönmek isteyen ve henüz geri dönmeye hazır olmayan Suriyeli sığınmacıları daha da kapsar hale gelmektedir. Pek tabii bütün ülkelerin amacı bu sığınmacıların en yakın zamanda

lkelerine sağ salim ve güvenli bir ortamda geri dönmelerini sağlamakken; Türkiye ayrıca bu sığınmacıların Türkiye’de kaldığı sürece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından ayrı bir muameleye uğramamalarını sağlamaya çalışmakta; hatta çoğu zaman kendi vatandaşları ile kıyaslandığı zaman çoğu konuda pozitif ayrımcılık da uygulamaktadır.

Bütün bu yaşınmış, yaşanmakta olan ve muhtemel yaşanacak olaylar bizlere hem bireylerin hem de toplumların hem maddi, hem manevi, hem sosyal hem de ruhsal bütünlüklerinin bir arada iyi olmasının ne kadar önemli olduğunu; eğer bunlardan birini bile yitirsek hem bireysel, hem yerel hem de uluslararası boyutlarda nelere mal olabileceğini göstermektedir. Bütün bu durumların yaşanmaması ve hep birlikte hem bedeneni hem ruhen sağlıklı bir şekilde yaşayabilmek için uluslararası barışın önemi oldukça büyüktür. İşte bu yüzden tezimi Mustafa Kemal Atatürk’ün şu cümlesi ile bitirmeyi bir borç olarak görüyorum: “Yurtta Barış, Dünyada Barış!”.

KAYNAKÇA

AB TÜRKİYE Schengen Bölgesi. 15 Nisan 2019 tarihinde DELEGASYONU, ty <https://www.avrupa.info.tr/tr/schengen-bolgesi-602> adresinden erişildi.

AFAD, ty. İltica. Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü.

AFAD, ty. Göç. Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü.

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI, 2016 Türkiye’de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştay. 02 Şubat 2019 tarihinde <https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/50vrupa50-calisma-raporlari/calistay-raporu.pdf> adresinden erişildi.

AKDOĞAN, E., M. ATALAY, 2017 Avrupa Birliği’ni Değişime Zorlayan Göç. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Kayfor15 Özel Sayısı, Cilt:22, s:2371-2390.

AL JAZEERA, 2014 Türkiye-Suriye ilişkileri: İnişler ve çıkışlar. 16 Ekim 2018 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiye-suriye-iliskileri-inisler-ve-cikislar> adresinden erişildi.

BBC, 2018 Grafiklerle: Suriye’de 8. Yılına giren savaş. 17 Aralık 2018 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137> adresinden erişildi.

- BIANET, 2018 2017 Yılı Yurt Dışından Gelen ve Yurt Dışına Giden Göçün En Fazla Olduğu 5 İl. 08 Nisan 2019 tarihinde (<https://bianet.org/bianet/goc/204245-tuik-raporu-turkiye-den-goc-rakami-nda-cumhurbaskanligini-dogrulamiyor> adresinden erişildi.
- BIANET, 2018 Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göçün Cinsiyetlere Göre Dağılımı. 08 Nisan 2019 tarihinde (<https://bianet.org/bianet/goc/204245-tuik-raporu-turkiye-den-goc-rakami-nda-cumhurbaskanligini-dogrulamiyor> adresinden erişildi.
- BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI TERAPİLER DERNEĞİ, ty Bilişsel Davranışçı Terapi nedir?. 12 Nisan 2019 tarihinde http://www.bilisseldavranisci.org/index.php?option=com_content&view=article&id=59%3Abilisel-davranc-terapi-nedir- adresinden erişildi.
- BİNGÖL, A. S., 2006 Almanya ve Hollanda'da Türk Göçmen İşçi Çocuklarına Dönük Eğitim Politikaları ve Uygulamaları, **Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Yüksek Lisans Tezi**, Ankara.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER, 1986 Birleşmiş Milletler Gelişme Hakkına Dair Sözleşme.
- CANBAZOĞLU, M., ty Psikanaliz ve Psikanalitik Psikoterapi. 16 Nisan 2019 tarihinde <http://www.psikiyatri-psikoterapi.com/psikoterapi-yontemleri/psikanaliz-ve-psikanalitik-psikoterapi-nedir.html> adresinden erişilmiştir.

- CARRERA, S., 2009 In Search of the Perfect Citizen?: The Intersection Between Integration, Immigration and Nationality in the EU. **Immigration and Asylum Law and Policy in Europe**, 17, Leiden, NLD: Martinus Nijhoff.
- CBTİSTANBUL, ty Kognitif Terapi nedir?. 16 Nisan 2019 tarihinde <http://www.kognitifterapi.com/ktnedir.html> adresinden erişilmiştir.
- CENEVRE SÖZLEŞMESİ, 1951 04 Eylül 2018 tarihinde <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> adresinden erişildi.
- CİNSEL EĞİTİM TEDAVİ VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ, 2011 Cinsel Terapi Nedir? Kimler Tarafından Yapılır?. 12 Nisan 2019 tarihinde <http://www.cetad.org.tr/4/haber-ve-duyurular/77/cinsel-terapi-nedir-kimler-tarafindan-yapilir> adresinden erişildi.
- COLLETT, E., 2011 Immigrant Integration in Europe in a Time of Austerity. **Migration Policy Institute**, 2011.
- ÇELİK, M. Y., A. T. ŞEN, H. USTA, S. E. USTA, 2018 Avrupa Birliğinin Göç/Mülteci Politikası ve Sığınmacıların Ekonomik, Sosyal ve Kamusal İletişim Sorunları: Kastamonu Örneği. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı: 57 s:296-315.
- DAVRANIŞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, ty Çift ve Evlilik Terapisi. 12 Nisan 2019 tarihinde <https://www.dbe.com.tr/Yetiskinveaile/tr/psikoterapi-ve-psikolojik-danismanlik-hizmetleri/cift-ve-evlilik-terapi-2/> adresinden erişildi.

DECLARATION ON Article 2.
THE RIGHT TO
DEVELOPMENT,
1986

DEDEOĞLU, S., “Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-
2011 Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar
Örneği”. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Dergisi**, Sayı:1, ss:27-48.

DEĞİRMENCİ, G., Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa’nın Göç
2011 Politikası. **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi**,
İstanbul.

DIENER, E., K. Subjective well-being: A general overview. **South African
RYAN, 2009 Journal of Psychology** 39(4): 391-406.

DİPLOMASI.NET, ty Schengen Anlaşması. 15 Nisan 2019 tarihinde
<https://www.diplomasi.net/schengen-anlasmasi/> adresinden
erişildi.

DOĞRUHABER, Soylu Suriye’ye geri dönen mülteci sayısı açıkladı. 04 Ocak
2018 2019 tarihinde [https://dogruhaber.com.tr/haber/318536-soylu-
suriyeye-geri-donen-multeci-sayisi-acikladi/](https://dogruhaber.com.tr/haber/318536-soylu-suriyeye-geri-donen-multeci-sayisi-acikladi/) adresinden
erişildi.

EEAS, 2018 Snapshot: Impact of EU response to Syria crisis. 23 Kasım
2018 tarihinde [https://eeas.europa.eu/
headquarters/headquarters-Homepage/43037/snapshot-
impact-eu-response-syria-crisis_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/43037/snapshot-impact-eu-response-syria-crisis_en) adresinden erişildi.

- EĞİTİM PSİKOLOJİ AİLE DERNEĞİ, ty Şema Terapi Nedir?. 16 Nisan 2019 tarihinde <http://www.epa.org.tr/sema-terapi-nedir/> adresinden erişildi.
- ELRIDGE, A., ty What's the Difference Between a Migrant and a Refugee. **Encyclopaedia Britannica** içinde. 14 Eylül 2018 tarihinde <https://www.britannica.com/story/whats-the-difference-between-a-migrant-and-a-refugee> adresinden erişildi.
- EURONEWS, 2014 Beslan baskını üzerindeki sis perdesi geçen 10 yılda da aralanmadı. 20 Eylül 2018 tarihinde <https://tr.euronews.com/2014/09/01/beslan-baskini-uzerindeki-sis-perdesi-gecen-10-yilda-da-aralanmadi> adresinden erişildi.
- EUROPEAN CIVIL PROTECTION AND HUMANITARIAN AID OPERATIONS, 2016 Refugee crisis in Europe. 05 Şubat 2019 tarihinde <https://ec.europa.eu/echo/refugee-crisis> adresinden erişildi.
- EUROPEAN COMMISSION, 2018 Supporting refugees in Greece: €180 million in emergency support. 6 Şubat 2019 tarihinde http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-2604.en.htm adresinden erişildi.
- FUTURUM, 2004 Summary of the Agreement on the Constitutional Treaty. 16 Nisan 2019 tarihinde <http://europa.eu.int/futurum> adresinden erişildi.

- GEORGEI, M., 2012 Migration traumatic experiences and refugee distress: Implications for social work practice. **Clinical Social Work Journal**, 40, s: 429-437.
- GKIONAKIS, ty The refugee crisis in Greece: training border security, 55oliçe, volunteers and aid workers in psychological first aid. 5 Şubat 2019 tarihinde https://www.interventionjournal.com/sites/default/files/The_refugee_crisis_in_Greece___training_border.8.pdf adresinden erişildi.
- GROPAS, G., TRIANDAFYLLIDOU, A., 2015 Migration in Greece at a Glance. 8 Ağustos 2018 tarihinde <https://www.eliamep.gr/wpcontent/uploads/en/2008/10/migration.pdf> adresinden erişildi.
- GÜLEÇ, C., 2015 Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları. **Tesam Akademi Dergisi**, Sayı:2 Cilt:2, s:81-100.
- HERMANN, H., 1993 "Ursachen und Entwicklung der Ausländerbeschäftigung", **Informationen zur Politischen Bildung**, Nr: 237, 4. Quartal.
- IFRC, 2005 Psychosocial support case study: Beslan. 20 Eylül 2018 tarihinde <http://www.ifrc.org/en/what-we-do/health/psychosocial-support/psychosocial-support-case-study---beslan/> adresinden erişildi.
- IFRC, ty Psychosocial partnerships. 24 Ocak 2019 tarihinde <http://www.ifrc.org/en/what-we-do/health/psychosocial-support/psychosocial-partnerships/> adresinden erişildi.

- IRC, ty Avrupa’ya Sığınmaya Çalışırken Hayatını Kaybedenlerin Sayıları. 02 Şubat 2019 tarihinde <https://www.rescue.org/country/greece> adresinden erişildi.
- IRC, ty Refugees in Limbo, Greece. 02 Şubat 2019 tarihinde <https://www.rescue.org/country/greece> adresinden erişildi.
- İNSAN HAKLARI Madde 22.
EVRENSEL
BİLDİRGESİ, 1948
- KARADOĞAN, T., Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine erişimi. 1 Şubat 2019 tarihinde https://insamer.com/tr/56uro56i56l-multecilerin-saglik-hizmetlerine-erisimi_657.html adresinden erişildi.
- KIZILHAÇ, ty Psychological support. 25 Ocak 2019 tarihinde <https://www.redcross.fi/about-red-cross/our-work-throughout-world/psychological-support> adresinden erişildi.
- KOÇAK, O., R. D. Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak GÜNDÜZ, 2016 İçerilmelerine Etkisi. **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:6, Sayı:12, ss:66-91.
- KOLUKIRK, S., 2014 Uluslararası göç ve Türkiye: Yerel uygulamalar ve görünüm. **Zeitschrift für die Welt der Türken**, Vol. 6, No. 2.
- KÖSE, 2015 “Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye’nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak“, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2: 195-220.

- MESS, ty Amsterdam Antlaşması. 16 Nisan 2019 tarihinde https://www.mess.org.tr/media/filer_public/06/6f/066f2b7c-0c84-48a9-b0ea-c89bd4a2cc59/amsterdam_antlasmasi.pdf adresinden erişildi.
- MÜLTECİLER DERNEĞİ, 1 ŞUBAT 2019 Türkiye'deki Suriyeli sayısı Ocak 2019. 01 Şubat 2019 tarihinde <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden erişildi.
- MÜLTECİLER DERNEĞİ, 2018 Mülteciler Avrupa'ya nasıl gidiyor?. 01 Şubat 2019 tarihinde <https://multeciler.org.tr/57uro57i57ler-avrupaya-nasil-gidiyor/> adresinden erişildi.
- MÜLTECİLER DERNEĞİ, 2019 Avrupa Birliğinden 3 milyar Euro geldi mi?. 08 Şubat 2019 tarihinde <https://multeciler.org.tr/57uro57i-birliginden-3-milyar-euro-geldi-mi/> adresinden erişildi.
- MÜLTECİLERİN STATÜSÜNE İLİŞKİN PROTOKOL, 1967
- NATIONAL GEOGRAPHIC, ty Why Communities Move. 15 Mayıs 2019 tarihinde <https://www.nationalgeographic.org/activity/why-communities-move/> adresinden erişildi.
- OOSTERVELD, W., Does the EU have a Syria strategy?, **Euobserver**. 23 Ekim 2018 tarihinde <https://euobserver.com/opinion/141249> adresinden erişildi.

- ORSAM, 2012 **Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi.** Rapor No:22, 2012.
- ÖRSELLİ, E., V. Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir
BABAHANOĞLU, Kamu Politikası Analizi. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar**
2016 **Dergisi**, Cilt:9, Sayı: 43.
- ÖZCAN, M., 2005 **Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı.** USAK Yayınları, Ankara.
- PAPADIMITRIOU, Secretary General of Migration Policy on establishing a
K., 2018 ministry in the midst of crisis. Greeks New Agenda web
sitesinden (I. Livaditi, Röportajı Yapan) 27 Ağustos 2018
tarihinde <http://www.greeknewsagenda.gr/index.php/topics/politics-polity/6769-konstantinos-papadimitriou> adresinden
erişildi.
- PAPAGEORGIOU, The Europeanization of Immigration and Asylum in Greece
I., 2013 (1990–2012). **International Journal of Sociology**, 43(3), 72-90.
- PENNIX, R., D. **Migration and Integration in Europe: The State of**
SPENCER, N. V. **Research.** ESRC Centre on Migration, Policy and Society
HEAR, 2008 (COMPAS) University of Oxford.
- PSYCHOSOCIAL Psychosocial support. 24 Ocak 2019 tarihinde
CENTER, ty <http://pscentre.org/> adresinden erişildi.

- PSYCHOTER, ty Çocuk ve Ergen Terapisi. 12 Nisan 2019 tarihinde <http://www.pisikonet.com/hizmetler-cocuk-ve-ergen-terapisi-7.html> adresinden erişildi.
- PÜRÜZSÜZ, C., 2017 Suriye ile ilişkilerin 20 yılı. 22 Ekim 2018 tarihinde <https://140journos.com/yil-yil-madde-madde-suriye-ile-iliskilerin-20-yili-fl6943578696> adresinden erişildi.
- SAĞIN, H., 2008 Psikodrama Nedir?. 16 Nisan 2019 tarihinde <http://www.ipd.org.tr/psikodrama-nedir.html> adresinden erişildi.
- SIHHAT, ty Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sağlık statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından sunulan ilgili hizmetlerin geliştirilmesi projesi. 5 Şubat 2019 tarihinde <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/59uro59i-koruma-altindaki-suriyelilerin-saglik-statusunun-ve-turkiye-cumhuriyeti-tarafindan-0> adresinden erişildi.
- STEEL, Z., T. CHEY, D. SILOVE, C. MARNANE, R.A. BRYANT, M. OMMEREN, 2009 Association of torture and other potentially traumatic events with mental health outcomes among populations exposed to mass conflict and displacement. **JAMA**, 302 (5), s: 537-549.
- STRATEJİK ORTAK, 2018 Suriye son durum haritası (kronolojik arşiv). 17 Aralık 2018 tarihinde <https://www.stratejikortak.com/2018/08/suriye-son-durum-haritasi-kronolojik-arsiv.html> adresinden erişildi.

ŞEMA TERAPİ Şema Terapi Nedir?. 16 Nisan 2019 tarihinde
ENSTİTÜSÜ, ty <http://tr.sematerapienstitusu.com/sema-terapi/sema-terapi-nedir/> adresinden erişildi.

T.C. AVRUPA AB'ye Genel Bakış. 16 Nisan 2019 tarihinde
BİRLİĞİ https://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf adresinden
BAKANLIĞI, 2018 erişildi.

T.C. DIŞİŞLERİ Türkiye – Suriye Siyasi İlişkileri. 15 Kasım 2018 tarihinde
BAKANLIĞI, ty <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>
erişildi.

T.C. DIŞİŞLERİ Lizbon Antlaşması. 17 Nisan 2019 tarihinde
BAKANLIĞI, ty <http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa> adresinden
erişildi.

T.C. İÇİŞLERİ Göç Tarihi.
BAKANLIĞI GÖÇ
İDARESİ GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ, 2017

T.C. İÇİŞLERİ Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler.
BAKANLIĞI GÖÇ
İDARESİ GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ, 2019

T.C. İÇİŞLERİ Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrak
BAKANLIĞI GÖÇ Dağılımı.
İDARESİ GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ, 2019

- TBMM, ty Maastricht Antlaşması. 16 Nisan 2019 tarihinde, https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/AB/Maastricht_Anla%C5%9Fmasi.pdf adresinden erişildi.
- TDK, ty Sığınmacı. 03 Eylül 2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b8ced6a218451.78302843 adresinden erişildi.
- TDK, ty Göçmen. 03 Eylül 2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b8ced6a218451.78302843 adresinden erişildi.
- TEKELİOĞLU, M., M. DOĞAN, A. ÇELEBİ, 2015 “Türkiye’de Göç Politikalarının Gelişimi ve Mevcut Durum”. Disiplinlerarası Göç Politikaları Sempozyumu, İstanbul. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, ss:3-25.
- TOPAL, C., 2015 Suriye iç savaşı ve uluslararası düzen. **KTU SBE Sos. Bil. Derg.**, 9, s: 117 -122.
- TOPAL, E., 2008 Lizbon Antlaşması ile Avrupa Birliği’nde Yasama Niteliğindeki İşlemler ve Yasa Yapım Süreçlerine Getirilecek Değişikliklere Genel Bir Bakış. **Yasama Dergisi**, Sayı: 9, s:17-34.
- TURKMANI, R., M. HAİD, 2016 The role of the EU in the Syrian conflict. **Security in Transition: An Interdisciplaniry Investigation into the Security Gap.**

TÜRK KIZILAYI, **Afetlerde Psikososyal Destek Uygulama Rehberi.** Ankara: 2008 Yorum Basın.

TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ, 2018 **Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği.**

TÜRKİYE PSİKIYATRI DERNEĞİ, ty Grup Psikoterapileri. 16 Nisan 2019 tarihinde <http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/35/grup-psikoterapileri> adresinden erişildi.

UITERMARK, J., 2014 Integration and Control: The Governing of Urban Marginality in Western Europe. **International Journal of Urban and Regional Research** 38.4, Volume 38. 1418–36.

UNHCR, TEMMUZ 2016 11 UNHCR viewpoint: ‘Refugee’ or ‘migrant’ – Which is right?. 14 Eylül 2018 tarihinde <https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html> adresinden erişildi.

UNHCR, 2018 Greece. 2 Şubat 2019 tarihinde <https://www.unhcr.org/greece.html> adresinden erişildi.

UNHCR, 2019 Emergency Support to Integration and Accommodation. 31 Ocak 2019 tarihinde <http://estia.unhcr.gr/en/home/> adresinden erişildi.

UNICEF, ty Definition of psychosocial supports. 18 Ekim 2018 tarihinde https://www.unicef.org/tokyo/jp/Definition_of_psychosocial_supports.pdf adresinden erişildi.

- WHO, 2017 “We’re doctors but we’re also human”: helping Syrian health workers handle severe stress. 20 Eylül 2018 tarihinde <http://www.euro.who.int/en/countries/turkey/news/news/2017/10/were-doctors-but-were-also-human-helping-syrian-health-workers-handle-severe-stress> adresinden erişildi.
- WHO, ty Mental Health and Psychosocial Support in Emergencies. 25 Ocak 2019 tarihinde https://www.who.int/mental_health/emergencies/en/ adresinden erişildi.
- YANIKDAĞ, T., 2010 Anayasallaşma Sürecinde Avrupa: Temel Haklar Şartı’ndan Lizbon Anlaşması’na. **Bilge Strateji**, Cilt:2, Sayı:3, Güz 2010.
- ZİYA, O., 2012 Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 99, s: 229-240.